

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 3227/20

בג"ץ 6522/20

בג"ץ 1356/21

לפני:

כבוד המשנה לנשיא נעם סולברג
כבוד השופטת דפנה ברק-ארז
כבוד השופטת רות רונן

העותרות בבג"ץ 3227/20 :
1. מיקה קליגר
2. מור לידאני
3. גלי נשרי
4. סריה עמר

העותרת בבג"ץ 6522/20 : פלונית

העותרות בבג"ץ 1356/21 :
1. נעמי לוי אשכנזי
2. ספיר עגיב

נגד

המשיבים:

1. שר הביטחון
2. ראש המטה הכללי
3. צבא הגנה לישראל

עתירה למתן צו על-תנאי

בשם העותרות : עו"ד עדי קליין ; עו"ד עמיחי ויינברגר ;
עו"ד ינור בטרנטל ; עו"ד רויטל אפלבוים

בשם המשיבים : עו"ד נטע אורן ; עו"ד עמרי אפשטיין

פסק-דין

המשנה לנשיא נעם סולברג:

1. עניינן של העתירות שלפנינו, במסגרת הנורמטיבית החלה על גיוס נשים לתפקידי לחימה בכלל, וליחידות המכונות 'יחידות מיוחדות' בפרט. הסוגיה העיקרית נוגעת לשאלה האם חלה על צה"ל חובה משפטית לקיים שוויון בין המינים, בכל הנוגע להזדמנות להתמין ולשרת בתפקידים אלה.

הרקע לעתירות

2. עסקינן בעתירות ותיקות, שעברו גלגולים ותהפוכות מאז הוגשו. אביא את הדברים, ככל הניתן, בתמצית. העותרות בבג"ץ 3227/20 היו, בעת הגשת העתירה, מועמדות לשירות ביטחון. העותרת בבג"ץ

6522/20 והעותרות בבג"ץ 1356/21 כבר שירתו בצה"ל בעת הגשת העתירות, כאשר השתתפותן בקורס טיס ובקורס חובלים (בהתאמה) הופסקה. העותרות כולן, ביקשו כי יתאפשר להן להתמין ולהשתלב בתפקידי לחימה שונים, בדגש על יחידות מיוחדות.

3. בעתירות נטען, בעיקרו של דבר, כי "המדיניות שמקיים צה"ל כלפי נשים הינה מדיניות הפליה מוסדית", שבגדרה מדר צה"ל "מטעמים נטולי בסיס מוצדק [...] [את] רגליהן של נשים מתפקידי לוחמה שונים, ובפרט – תפקידי לוחמת חוד". כך, למרות שנשים רבות יכולות לעמוד בתנאי הכשירות הנדרשים לשירות ביחידות לוחמות, הן מבחינה פיזית, הן מבחינה מנטאלית, נבצר מהן אפילו להתמין – וממילא, גם לשרת – באותן יחידות. מדיניות זו, כך נטען, מנוגדת להוראות סעיף 16א לחוק שירות בטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986 (להלן: **חוק שירות בטחון**) וסעיף 6ד לחוק שיווי זכויות האשה, התשי"א-1951 (להלן: **חוק שיווי זכויות האשה**), אשר מורים על שוויון באפשרות למלא כל תפקיד בשירות הצבאי; ואף מנוגדת להמלצות הוועדה לעיצוב שירות הנשים בצה"ל, שמונתה על-ידי ראש אכ"א, והמליצה בדוח סיכום הפעילות שלה משנת 2007, כי "**לנשים וגברים תהיה הזדמנות שווה להשתבץ לכלל התפקידים והמערכים ולמלא את כל המשימות לפי קריטריונים מיוניים מתוקפים, ותוך עמידה בסטנדרטים ודרישות כשירות מחייבות**".

4. כמו כן נטען בעתירות, כי בהינתן שכבר קיימים הליכים וקריטריונים ברורים למיון לתפקידי הלוחמה שבהם עוסקות העתירות, הרי שאין במתן אפשרות לנשים להשתתף באותם הליכי מיון משום הטלת עלויות נוספות, כך שהדרתן מאותם הליכים ומניעת האפשרות להשתתף בהם, עולה כדי חוסר סבירות קיצונית; זאת בפרט, משלא הוצג לכך טעם מספק, ומשהדבר אף לא עוגן מעולם במדיניות רשמית שיש בה כדי לבסס ולהצדיק את מצב הדברים המפלה. עוד נטען, כי צבאות מקבילים בעולם אימצו מדיניות של שוויון הזדמנויות מלא לנשים בתפקידי הלחימה, ובכלל זאת, גם ביחידות מיוחדות. בעתירות הודגש, כי העותרות אינן מבקשות 'הקלות' או התאמות בהליכי המיון, אלא אך אפשרות שווה להתמין לאותן יחידות, וככל שיימצאו מתאימות לכך – להשתלב בהן במסגרת שירותן.

5. לאחר הגשת העתירה הראשונה – בג"ץ 3227/20 – הוגשו כמה וכמה בקשות הצטרפות; מרביתן ביקשו לחזק את עמדת העותרות, מקצתן ביקשו להדגיש כי ניתן לתהות על ההצדקה לקבל את טענות העותרות, ולכלל הפחות, יש לעשות כן רק לאחר בחינה מעמיקה ויסודית של כלל היבטי הסוגיה. מבין בקשות הצטרפות, בלטה במיוחד זו שהוגשה על-ידי אל"מ במיל" ח.פ. – אשר שירת כמפקד סירת מטכ"ל בשנים 2016-2019 – וסא"ל במיל" א.ה., ששירת כסגן מפקד סירת מטכ"ל בשנים 2016-2017. בבקשה הוצגה בפירוט העמדה שלפיה "**נשים יכולות לשרת בהצלחה כלוחמות בסיירת מטכ"ל**", ושילובן כלוחמות אף "**יניב תרומה ייחודית ומשמעותית הן מבחינה מבצעית והן מבחינה ארגונית, לסיירת מטכ"ל בפרט ולצה"ל בכלל**". זאת, כך הודגש, בהתבסס על ניסיונם המעשי והמבצעי של המבקשים, ועל "**הכרות עמוקה עם היבטי איתור, מיון, הכשרה ופעילות מבצעית בסיירת מטכ"ל, לצד הכרות עם פעילות זרועות הביטחון וקהיליית המודיעין**".

6. ביום 13.8.2020, הגישו משיבי המדינה את תגובתם המקדמית הראשונה. בתגובה הודגש, כי "**צה"ל רואה חשיבות רבה במתן הזדמנות שווה לכלל המתגייסות והמתגייסים לשורותיו למצות את כישוריהם**

ויכולותיהם ולשרת שירות משמעותי ותורם", וכי בהתאם לכך, "מדיניותו העקבית של צה"ל מזה שנים היא להרחיב את שילוב הנשים בשירותיו". כך בכלל, וכך בפרט בתפקידי לחימה, שבהן שולבו נשים במגוון "תפקידי לחימה משמעותיים בהם טיס, לוחמות בחיל הים, בחיל התותחנים, בחיל האיסוף הקרבי, ביחידת 'עוקץ', בחי"ר קל ועוד". כמו כן, בשנים האחרונות אף "מתנהלת בחינה גם בעניין שילובן של נשים כלוחמות בטנקים במשימת הגנת גבולות". במבט רחב צוין, כי "בצה"ל משרתות כיום אלפי לוחמות", וכי ניכרת מגמת עליה משמעותית, כך שבשנת 2012 שיעורן היחסי של נשים מבין המשרתים בתפקידי לחימה עמד על 3% בלבד, בעוד שכיום הן "מהוות כ-17% מכלל הכוח הלוחם בצבא"; וכמו כן, ב-5 השנים שבין 2015-2020 מספרן המוחלט של הנשים המשרתות בתפקידי לחימה הכפיל את עצמו ביותר מפי 2.5.

7. אשר לתפקידי לחימה נוספים, ובפרט אלה המצוינים בעתירות, נטען כי "על כתפי הדרג הבכיר בצה"ל מוטלת אחריות כבדה וחשובה הן לעמידת צה"ל במשימותיו המבצעיות ושמירה על כשירותו המבצעית; הן לבריאות ולבטיחות המשרתים בצה"ל; והן למיצוי כלל יכולות המשרתים באופן שוויוני והוגן". בהתאם לאמור צוין, כי "בחינת האפשרות לשלב נשים בתפקידי לחימה בהם טרם שולבו עד כה מחייבת את הגורמים המוסמכים בצה"ל לבחון לעומקם את מכלול השיקולים הרלוונטיים", ולפיכך "החליט הרמטכ"ל [...] על הקמת צוות מקצועי, שיקיים תהליך בחינה רציני ויסודי, מתוך גישה רחבה, כוללת ומעמיקה, ביחס לאפשרות שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל". בתוך כך הוחלט, כי בראש הצוות יעמדו האלוף יואל סטריק ותא"ל אליעזר טולדנו (אשר הוחלף בהמשך על-ידי תא"ל דן גולדפוס, שהוחלף גם הוא עקב חילופי תפקידים), "וכן ייטלו בו חלק בעלי ובעלות תפקידים בכירים נוספים בעלי מומחיות רלוונטית, מבצעית ומקצועית, במגוון רחב של תחומים".

8. ביום 9.11.2020 התקיים דיון ראשון בעתירות, לפני הנשיאה א' חיות, השופט מ' מזוז והשופטת י' וילנר. לאחריו, הוחלט "לדחות את המשך הדיון בעתירות עד לקבלת הודעת עדכון מטעם המשיבים לגבי התקדמות עבודת הצוות המקצועי".

9. ביום 7.6.2022, לאחר שהוגשו כמה וכמה הודעות עדכון שבהן דיווחו משיבי המדינה על אודות התקדמות עבודתו של הצוות המקצועי, בישרו המשיבים על השלמת התהליך. הצוות, שכלל מספר צוותי משנה, בחן "באופן מעמיק ורציני" – בין היתר, באמצעות היוועצות בגורמי מקצוע רבים ומגוונים, איסוף נתונים, ולמידה מצבאות זרים ומחקרים רלבנטיים – את כלל הסוגיות הנוגעות לגיוס נשים לתפקידי לחימה, וגיבש דוח מפורט המציג את ממצאי עבודתו, מסקנותיו והמלצותיו. בהמשך לכך, הוצגו ממצאי הצוות והמלצותיו לרמטכ"ל, אשר קיים גם כמה דיוני המשך בעניין, בכלל זאת בפורום המטה הכללי.

10. בסופו של התהליך, החליט הרמטכ"ל לקבל את המלצת הצוות שלפיה כלל תפקידי הלחימה שבהם כבר משרתות נשים, כמו גם כמה תפקידים נוספים שהצוות מצא כי אין מניעה לשבץ אליהם נשים – "שני תפקידי לחימה בחיל התותחנים; תפקיד לחימה במערך מסווג; ותפקיד מדריך נהיגה מבצעית" – יוגדרו כתפקידים הפתוחים

לשירות נשים. כמו כן החליט הרמטכ"ל, כי יפתחו התנסויות בשירות לוחמות ביחידת החילוץ וההצלה של חיל האוויר (יחידה 669), וכן ביחידת ההנדסה למשימות מיוחדות (יהל"ם) – יחידות מיוחדות, אשר ההחלטה לגביהן התקבלה בניגוד לעמדת הצוות המקצועי, שלא המליץ על שילוב נשים ביחידות אלה. עוד הוחלט, כי בהתאם להמלצת הצוות המקצועי, תיפתח התנסות להקמת מחלקת לוחמות, שתשמש כמחלקת ניווד באחת מחטיבות החי"ר; וכי לאחר שיושלם תהליך הבחינה הנוגע לשילוב טנקים בהגנת הגבולות, ישקל המשך שירותן של נשים בטנקים במסגרת משימה זו, וכמו כן תיבחן אפשרות שילובן בחיל השריון המתמרח. כלל ההתנסויות, כך נקבע, "ילוו בתהליכים סדורים ומעמיקים של מעקב אחר ההתקדמות והמשך בחינה". ההשתתפות בכלל ההתנסויות הותנתה בעמידה בתנאי-סף פיזיולוגיים, אשר יקבעו על-פי מודל שפיתח הצוות המקצועי. מודל זה מאפשר, כך נטען, "להעריך, על-פי נתונייהן הפיזיולוגיים של חיילות בתחילת הכשרתן לתפקיד לחימה [...] את יכולתן לעמוד בדרישות המבצעיות של התפקיד. זאת, תוך צמצום גורמי הסיכון הידועים לפציעות ושמירה על בריאותן", ובהתבסס על תפיסה שלפיה "משמזובר בתפקידי לחימה שנשים טרם ביצעו, לא ניתן לדעת בוודאות כיצד הן יעמדו בדרישות המבצעיות וכיצד ביצוע התפקיד ישפיע על בריאותן".

11. בהודעה מעדכנת נוספת, שהוגשה ביום 5.12.2022, דווח כי נעשית היערכות אינטנסיבית לקראת תחילת ביצוע ההתנסויות ביחידות השונות, כמפורט לעיל; כי בתוך כך, גובשה מתכונת חדשה לעריכת 'יום הזה' (הידוע יותר בשם 'יום סיירות'), אשר "תאפשר לראשונה השתתפות של מיועדות לשירות ביטחון במיון ייעודי שייערך במסגרתו"; וכי ההתנסות בשירות נשים כלוחמות טנקים במשימת הגנת גבולות הסתיימה בהצלחה, ובעקבות כך קבע הרמטכ"ל כי מקצוע זה יפתח באופן קבוע לנשים.

12. ביום 8.12.2022 התקיים הדיון השני בעתירות, לפני הנשיאה א' חיות והשופטות ע' ברון ו-ר' רונן. בהמשך לדיון, ונוכח השינוי בתשתית העובדתית בבסיס העתירות, נקבע, "לבקשת בא כוח העותרות", כי תינתן לעותרות "הרשות לתקן את עתירותיהן ככל שהדבר נדרש על מנת להתאימן להתפתחויות העובדתיות שאירעו מאז הגשתן, לרבות באשר לממצאי הצוות המקצועי והמלצותיו, ולהחלטות הרמטכ"ל שהתקבלו בעקבות כך. במסגרת זו תהיינה רשאיות העותרות לעדכן גם את הסעדים המבוקשים על ידן".

13. ביום 22.12.2022 הוגשה העתירה המתוקנת. נטען בה, בין היתר, כי אף לאחר כלל השינויים שחלו, כמפורט לעיל, "המשיבים פועלים בדיוק הפוך מהוראות החוק, ומנסים להפוך את החריג לכלל ואת הכלל לחריג, כשהם מותירים את מרבית התפקידים סגורים [לנשים – ג' ס'] ללא כל נימוק או סיבה ראויה ומבלי שבחנו את התפקידים עצמם לפי הדרישות המקצועיות של כל תפקיד ותפקיד". כך, "אם הכלל הוא – לפי הדיון – פתיחת התפקידים לכולם, אלא בחריגים [שנמצא לגביהם כי אין לגייס נשים, אזי החובה של המשיבים היא לבחון תפקיד, תפקיד, על צרכיו, לקבוע את הקריטריונים הדרושים מכל מועמד/ת לשרת בו, לפרסם את ממצאי הבחינה – ולהסביר מדוע נקבע כי לתפקיד מסוים נשים לא יכולות להתגייס קטגורית, משום שזה מתחייב מאופיו ומהותו". אולם כזאת – לא נעשה, ונקודת המוצא שממנה יוצא צה"ל, כפי שמשקפת מעמדתו, אף לאחר השינויים שחלו – הפוכה.

14. כמו כן נטען, בהתבסס על נייר עמדה שהוגש מטעם פרופ' נעמה קונסטנטיני – מומחית לרפואת ספורט, ואחת המבקשות להצטרף להליך זה – כי המודל התיאורטי לבחינת הכשירות הפיזיולוגית, אשר נקבע בהתאם להמלצת הצוות כתנאי-סף, מבוסס על "נוסחה בלתי עבירה", שאינה מקובלת באף צבא מערבי ומתעלמת מהניסיון המעשי שנרכש בצבאות מקבילים בהקשר זה. השימוש במודל כתנאי-סף מאפשר לצה"ל, כך נטען, לחסום הלכה למעשה את אפשרות כניסתן של נשים לתפקידי לחימה נוספים, תחת מעטה של מגבלות אובייקטיביות, שאינן רלבנטיות כלל. עוד נטען בהקשר זה, כי החלת תנאי הסף הפיזיולוגיים, נוסף על דרישות הכושר הגופני שבהן מחויבים לעמוד גם גברים, מטילה נטל עודף ובלתי מוצדק על נשים; ואף אינה עומדת במבחן ההיגיון, שכן ככל שמועמדת עומדת במבחני הכושר שלפיהם נבחנים גברים, אין כל טעם מבורר להניח שסיכוייה להצליח בתפקיד פחותים. מה גם, ששילוב הקריטריונים יוצר, כך נטען, "קבוצה ריקה", שכן מדובר בדרישות מנוגדות, כך שכמעט לא יכולות להיות נשים שיעמדו בדרישות הסף הפיזיולוגיות שנקבעו, בפרט באשר לגובה ומשקל, ותוכלנה בד בבד להיות בכושר גופני טוב מספיק. כך, חלף 'תנאי-סף', מדובר למעשה בחסם מהותי. בנוסף נטען, כי "בבסיס קביעת תנאי הסף עומד הטיעון לפיו תכליתם למנוע גרימת נזקים בריאותיים לנשים", אולם מחקר מקיף שבדק לוחמות ששירתו ביחידה מיוחדת בצבא האמריקאי, לא גילה אצלן הסתברות גבוהה יותר לפציעות, ואף לא נזקים בריאותיים ארוכי-טווח. לבסוף הודגש, פעם נוספת, כי "כל שהעותרות מבקשות זה את הזכות להתמין בכבוד, באופן שמתמינים הגברים, באותן אמות המידה ובאותם הקריטריונים בדיוק – לא יותר ולא פחות".

15. ביום 17.4.2023, הוגשה תגובה מקדמית מטעם משיבי המדינה לעתירה המתוקנת. בתגובה דווח כי ההתנסות ביחידת יהל"ם החלה, כך ש"במחזור הגיוס של חודש מרץ 2023 גויס לראשונה צוות של 12 לוחמות למסלול", ובחודש נובמבר 2023 צפויים להתגייס שני צוותים נוספים שימנו כ-15 לוחמות כל אחד. עוד דווח, כי לאחר שהוצג לו הנושא, ובהמשך לעבודת מטה נוספת שנערכה בצה"ל, קיבל הרמטכ"ל מספר החלטות חדשות. בתוך כך, הוחלט על "הרחבה משמעותית של ההתנסויות ביחידות המיוחדות, הן באמצעות ביטול תנאי הסף הפיזיולוגיים (תוך שימוש במודל הפיזיולוגי כנתון תומך החלטה) ומיון נשים לתפקידים על-פי אמות מידה זהות לאלו החלות על גברים, הן באמצעות פתיחת עתידית של התנסויות לשירות נשים ביחידות מיוחדות נוספות החל בשנת 2025; בצד דחיית פתיחת ההתנסות במחלקת ניווד בחטיבת חי"ר לסוף שנת 2024, ובחינת הנושא בשנית לאחר התקדמות ההתנסויות ביחידות המובחרות" (ההדגשות הוספו – נ' ס'). זאת, "מתוך תפיסה לפיה הרחבת שיבוץן של נשים בתפקידי לחימה [...] צריכה להתחיל ביחידות המיוחדות, בין היתר, בשל היתרונות הגלומים במיון הקיים ביחידות אלה ובמאפייני פעילותן, פוטנציאל הצלחה גבוה יותר, ומתוך ראיית המשמעות הערכית והחברתית של מתן הזדמנות לנשים לשירות כאמור". החלטות אלו, כך נטען, "מקדמות משמעותית את שיבוץ הנשים בתפקידי לחימה באופן שוויוני".

16. אשר לתפקידים שטרם שובצו בהן נשים, נקבע כי ההתקדמות תהא בדרך של התנסויות, שכן "תהליך מדורג בדרך של התנסות מאפשר להפיק ולהטמיע לקחים רלוונטיים"; לרכז מאמץ "בהיבטי ההיערכות, והקשב הפיקודי והמערכתי הנדרשים"; ובהתאם לכך "להגדיל משמעותית, ולאורך זמן, את סיכויי ההצלחה של התהליך". דרך התקדמות זו מוצדקת גם, כך נטען, בהינתן ש"מספרן הפוטנציאלי של המצטרפות למסלול

חדש שנפתח" אינו גדול, כך שהתועלת הצפויה מפתיחת מסלולים רבים במקביל – אינה גבוהה. עוד הודגש בהקשר זה, כי שיקולי ישימות וסיכויי הצלחה הם שהנחו את החלטות הרמטכ"ל בעניין, כך שההתנסויות ביחידות המיוחדות, שבהן סיכויי ההצלחה, לשיטתו, גבוהים יותר, יאפשרו הפקת לקחים לטובת ההתנסויות לשילוב במחלקת חי"ר ובשריון המתמרן – התנסויות אשר נדחו מעט מטעם זה. עוד החליט הרמטכ"ל, כי בהינתן היתרונות שהמודל הפיזיולוגי, ככלי תומך החלטה, יכול להניב גם ביחס לאוכלוסיית הגברים, יש לגבש מודל כאמור גם לגביהם, לטובת סיוע בתהליכי המיון והשיבוץ שלהם לשירות.

17. במישור העקרוני נטען, כי **"עמדתו המקצועית והערכית של צה"ל היא כי יש להרחיב את שילובן של נשים בתפקידים בשירות הצבאי, מקום שהדבר אפשרי, אך תוך קבלת החלטות אחראיות ומושכלות על בסיס מחקר, בחינה ונתונים מבוססים"**. עוד נטען, כי המשיבים **"מממשים כדבעי את הוראות סעיף 16א לחוק שירות בטחון, וכי לא נפל כל פגם באופן יישום הוראות החוק, באמצעות פתיחת תפקידים לשיבוץ נשים בדרך של התנסות תחילה במספר יחידות, אשר תאפשר בקרה ולמידה תוך צבירת ניסיון מעשי בפועל, בטרם קבלת החלטה סופית"**. זאת בפרט, בהתחשב בשיקול הדעת הרחב הנתון לצה"ל באשר לאופן היישום של הוראות החוק, ובשים לב למורכבות השיקולים שעל הפרק, בדגש על **"היבטים מקצועיים-מבצעיים ותכנוניים"**.

18. אשר לטענות שהעלו העותרות בדבר התשתית העובדתית שעליה התבססו מקבלי ההחלטות בצה"ל, נטען כי **"התהליך שערך הצוות [המקצועי – נ' ס'] הוא תהליך הבחינה המקיף ביותר שנערך אי-פעם בצה"ל בנוגע לשיבוץ נשים לתפקידי לחימה, ובין המקיפים שנערכו בנושא שיבוץ נשים בתפקידי לחימה בראייה בין-לאומית"**, ואף נערכה בהמשך לו עבודת מטה משלימה, לטובת המשך טיוב התשתית העובדתית ועדכונה כתוצאה מהניסיון המצטבר בהדרגה. בנוגע לטענות העותרות לגבי המודל הפיזיולוגי, טענו משיבי המדינה, בעיקרו של דבר, כי המודל גובש באופן מקצועי וענייני; כי תכליתו היא לשמור על בריאות הלוחמות ולצמצם את ההסתברות לפציעות; וכי בלאו הכי, ההחלטה על הפיכתו מתנאי-סף לנתון תומך החלטה, ועל גיבוש מודל דומה גם לגבי גברים, שומטת את הקרקע תחת הטענות שהועלו בהקשר זה.

19. ביום 13.6.2023, הוגשה התייחסות העותרות לתגובה המקדמית, שְׁבָה וְשָׁבוּ, בעיקרו של דבר, על הטענות שהעלו בשלבים קודמים של העתירה; וטענו כי החלטת צה"ל לקדם את שילוב הנשים בתפקידי לחימה בהדרגה, באמצעות ביצוע התנסויות ביחידות מסוגים שונים – בלתי סבירה באופן קיצוני, ואף יש בה, כשלעצמה, משום הפליה כלפי נשים. כמו כן נטען, כי החלטת הרמטכ"ל לקדם את שילוב הנשים בתפקידי הלחימה תוך מתן קדימות להתנסויות ביחידות המיוחדות דווקא, מעוררת קושי ניכר, שכן כמות הנשים הפוטנציאליות שיכולות לשרת ביחידות אלה מצומצמת יותר; מה גם, שמידת ההצלחה בהן אינן מעידה בהכרח על סיכויי ההצלחה להשתלבות במסגרת חי"ר ושריון.

20. ביום 27.6.2023, התקיים הדיון השלישי בעתירות, לפני הנשיאה חיות, והשופטות ברון ורוגן. לאחר הדיון, ניתן צו על-תנאי, **"המורה למשיבים, בהינתן הוראות סעיף 16א לחוק שירות בטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986 וסעיף 6ד לחוק שיווי זכויות האשה, התשי"א-1951, לבוא וליתן טעם:**

1. מדוע לא תשולבנה נשים, במסגרת התנסות, במחלקת ניוד או מרגמות באחת מחטיבות החי"ר המתמרון, כבר עתה ומבלי להמתין להשלמת ההתנסויות ביחידות 669 ויהל"ם.
2. מדוע לא יתאפשר לנשים להתגייס למערך השריון המתמרון, לאור הצלחת תהליך הבחינה ביחס לשיבוץ נשים כלוחמות שריון במשימת הגנת גבולות, ולחלופין, מדוע לא תשולבנה נשים, במסגרת התנסות, במערך השריון המתמרון, כבר עתה ומבלי להמתין להשלמת ההתנסויות ביחידות 669 ויהל"ם.
3. מדוע לא תבוצענה התנסויות לשילוב נשים ביחידות מובחרות ומיוחדות המקיימות הליכי מיון, בנוסף ובמקביל להתנסויות ביחידות 669 ויהל"ם, וזאת למעט יחידות שלגביהן כבר הוחלט כי בשל מהות ואופי התפקיד לא ניתן לשלב בהן נשים.

21. בתצהיר התשובה, שהוגש ביום 21.9.2023, תוך שצורף לו מכתב מטעם הרמטכ"ל, דיווחו משיבי המדינה כי בהמשך לצו על-תנאי שניתן, נערכה בחינה נוספת שבעקבותיה קיבל הרמטכ"ל, "לאחר התלבטות רבה", מספר החלטות נוספות. בתוך כך צוין, כי הוחלט על פתיחת התנסות להקמת צוות לוחמות במקצוע חי"ר ניוד, במסגרת "מסלול ייעודי שייפתח ביחידת ניוד הפועלת בכפיפות לאחת מהחטיבות המתמרנות בצה"ל, הכפופה לאוגדה מיוחדת". כמו כן הוחלט, כי בסוף שנת 2024 תחל התנסות בהכשרת לוחמות לתפקיד לחימה בשריון המתמרון; זאת, "כחלק מההמשכיות ומהמחויבות של צה"ל לתהליכים שבוצעו בעבר, ותוך מתן משקל לצו על-תנאי שניתן בעתירה", וחרף העובדה ש"על בסיס הנתונים הקיימים, הרמטכ"ל אינו רואה בעתיד הקרוב היתכנות של ממש לשירות לוחמות בשריון [ה]מתמרון". עוד הוחלט, כי תיפתח התנסות לשירות נשים ביחידה מיוחדת נוספת, סירת מטכ"ל, "בכפוף לאיתור מספר מספק של מועמדות הנדרש לכך".

22. בהסתמך על החלטות אלה, בצירוף עם ההחלטות הקודמות שהתקבלו בהקשר זה, כמפורט לעיל, נטען כי מדובר ב"צעדים משמעותיים ביותר ופורצי דרך בכל הנוגע לשיבוץ נשים בתפקידי לחימה נוספים, אשר יש בהם כדי ליתן מענה הולם ביותר לצו על-תנאי שניתן בעתירה המתוקנת". על כן, משניתן מענה הולם ל-3 ראשי הצו על-תנאי, ובשים לב לעמדתם העקרונית של משיבי המדינה, כפי שפורטה גם בתגובה המקדמית לעתירה המתוקנת, נטען כי דין העתירה, בשלב זה, להידחות או להימחק.

23. בעקבות האמור בתצהיר התשובה, ביום 21.9.2023 ניתנה החלטה (הנשיאה חיות והשופטות ברוך ורונון) שלפיה: "בהינתן שורת הצעדים החדשים לשילוב נשים בתפקידי לחימה בצה"ל, אשר צוינו בתצהיר התשובה, יודיעו העותרות עד ליום 28.9.2023 האם הן עומדות על עתירותיהן".

24. העותרות, בתגובה, הודיעו כי הן עומדות על עתירתן. בהתייחסות שהוגשה לתצהיר התשובה, דחו העותרות את טענות משיבי המדינה מכל וכל, וגרסו כי הלכה למעשה, לא ניתן מענה אף לא לאחד מראשי הצו על-תנאי.

25. זמן קצר לאחר מכן, ביום 7.10.2023 – אותו יום מר ונמהר – פרצה המלחמה. בעקבות זאת, ובהתחשב בכך שהגורמים הרלבנטיים הנדרשים לטיפול בעתירות מטעם המשיבים עסקו בעניינים הנוגעים למצב החירום, נדחה הדיון בהתנגדות לצו על-תנאי כמה וכמה פעמים.

26. ביום 15.7.2024, הוגשה הודעה מעדכנת מטעם משיבי המדינה. בהודעה צוין, כי "על אף ריכוז המאמץ בצרכי החימה והעומס הרב המוטל על כלל גורמי הצבא, בדגש על המערך הלוחם ובכלל זאת היחידות המכשירות ללוחמה, בעטייה של המלחמה", החליט הרמטכ"ל, לאחר בחינה עדכנית, כי "כלל ההתנסויות עליהן הוחלט טרם פרוץ המלחמה יימשכו או ייפתחו כמתוכנן". זאת, למעט ההתנסות בהכשרה לשריון המתמרון, אשר לגביה החליט הרמטכ"ל כי תידחה, ותיפתח בנובמבר 2025, "בשל אילוצים הנובעים מן המלחמה" – ביניהם אי-כשירות של טנקים, מחסור בתחמושת ומחסור בסגל הכשרה. לצד זאת הוחלט, כי ההתנסות, על כל שלביה, תיערך באחת מחטיבות השריון המתמרון, חלף ביצועה בחיל הגנת הגבולות, כפי שתוכנן קודם לכן. עוד דווח בהודעה, כי "לאחרונה הורה הרמטכ"ל לקיים תחקיר ולמידה ייעודיים העוסקים בלחימת הנשים במלחמת חרבות ברזל, וזאת בנוסף לתחקירים שמתנהלים בצה"ל בהקשרי לחימה", אולם הליך התחקור טרם הושלם. לאחר השלמתו, יבחנו הגורמים הרלבנטיים בצה"ל אם יש בו כדי להשליך על שילוב נשים בתפקידי לחימה נוספים.

27. אשר להתנסות ביחידת יהל"ם, צוין בהודעה, כי 10 לוחמות מתוך 14 שהתקבלו השלימו את מסלול ההכשרה, וכבר לוקחות חלק בפעילות המבצעית של היחידה, כאשר שתיים מהן אף יצאו לקורס קצינים. כמו כן, 17 חיילות נמצאות במסלול ההכשרה במסגרת המחזור השני של ההתנסות. אשר להתנסות ביחידה 669, צוין כי לאחר שבחודש נובמבר 2023 התייצבו ליום הסיירות 141 מועמדות לשירות ביטחון, נמצאו בסיום תהליך המיון, הכולל גיבוש, 2 מועמדות לשירות ביטחון אשר החלו את ההכשרה ביחידה. עוד צוין, כי בחודש מרץ 2024 התייצבו 567 מועמדות לשירות ביטחון ליום סיירות, מתוכן 17 עברו בהצלחה, ונמצאות בשלבים שונים של הליכי מיון ליחידות 669 וסיירת מטכ"ל.

28. ביום 24.7.2024 קיימו, בהרכב הנוכחי, דיון רביעי בעתירה, שלאחריו התבקשו משיבי המדינה להגיש הודעת עדכון נוספת. בהודעת העדכון, שהוגשה ביום 2.1.2025, צוין כי ביום 8.10.2024 נערך יום סיירות נוסף, שאליו התייצבו 117 מועמדות לשירות ביטחון; 41 מתוכן סיימו את היום והמשיכו להליכי מיון ביחידות השונות. עוד צוין, כי ביום 17.11.2024 נערך גיבוש לסיירת מטכ"ל, שבו השתתפו 11 מועמדות לשירות ביטחון, אולם אף אחת מהן לא סיימה בתוצאה המאפשרת קבלה להכשרה בסיירת מטכ"ל או ביחידה 669; בהתאם לכך, "הן צפויות להיקרא לשבוע ראיונות ליחידות לחימה אחרות כגון יהל"ם, עוקץ ועוד".

29. כמו כן צוין בהודעה, כי שתי החיילות שהחלו את מסלול ההכשרה ביחידה 669 נשרו במעלה הדרך; כי בחודש דצמבר 2024 נפתח המחזור הראשון של ההתנסות בסיירת מטכ"ל, בהשתתפות חיילת

אחת שצלחה את כל שלבי המיון; כי בחודש מרץ 2025 יחל המחזור השלישי של ההתנסות ביחידת יהל"ם, אשר צפוי לכלול 24 חיילות; כי שתי בוגרות של מחזור ההכשרה הראשון כבר משובצות בתפקידי קצונה ביחידה; וכי בחודש מרץ צפויות לצאת לקורס קצינים 3 לוחמות נוספות. עוד צוין, כי ביום 26.11.2024 החלו 30 חיילות את מסלול ההכשרה במקצוע חי"ר ניוד. בהינתן האמור, ובהמשך לעמדתם כפי שהוצגה בהודעה המעדכנת הקודמת, נטען כי בשלב זה, דין העתירות להידחות או להימחק.

30. ביום 16.1.2025, הוגשה תגובה להודעה מטעם העותרות. בתגובה נטען כי ביום הסיירות האחרון, שהתקיים מספר ימים טרם הגשת התגובה, התייצבו 180 נשים, מתוכן 12 סיימו בתוצאה המאפשרת להן להמשיך לגיבוש מטכ"ל. נתונים אלה, המצטרפים לנתונים העולים מימי הסיירות הקודמים, מעידים, כך נטען, על כך שבהחלט ישנן נשים בעלות יכולות פיזיות מתאימות לשרת ביחידות לוחמות בכלל, וביחידות מיוחדות בפרט, מה שמחייב למיין על בסיס יכולותיהן בלבד, בדומה לגברים, מבלי להציב חסמים מקדימים. עוד צוין בהקשר זה, כי יש להתייחס אל הנתונים האמורים כראשוניים בלבד, שכן **"תוצאות אלו מבוססות על כח אדם נשי אשר בניגוד ללוחמים גברים – לא ידעו ממש עד לתקופה האחרונה כי באפשרותן להתמייין או להתקבל לתפקידים אלו ובהתאם – לא התאמנו לכך בשנים שקדמו לתחילת הפיילוט"**; לפיכך נטען, כי **"פוטנציאל כוח האדם הנשי צפוי ללכת ולגדול – ככל ואכן יתאפשר להן"**.

31. לצד זאת נטען, כי מצב הדברים – רחוק מלהיות מספק, כך שלמשל, מגוון היחידות שאליהן יכולה להתמייין חיילת שנשרה מהכשרה ביחידה 669 או מקורס טיס, מצומצם בהרבה מזה שפתוח לפני חייל במצב זהה. עוד הלינו העותרות על המשך מודל ההתנסויות, אשר מעכב לדידן את שילוב הנשים בתפקידי לחימה, ומאפשר לצה"ל **"למשוך את הזמן"**; מה גם, שבהינתן שנשים הוכיחו את עצמן **"בתוצאות לחימה בקרב ובזמן אמת"** – אין בו עוד צורך. כמו כן נטען, כי הלכה למעשה, משיבי המדינה לא נתנו מענה מספק לצו על-תנאי, ולהערות שהשמיע בית המשפט במהלך הדיון האחרון.

32. ביום 13.7.2025, הוגשה הודעת עדכון נוספת, שבה דווח כי על רקע ממצאים שעלו מששת החודשים הראשונים של ההתנסות להכשרת לוחמות במקצוע חי"ר ניוד, החליט הרמטכ"ל ביום 29.5.2025 על עצירת ההתנסות. כך, הגם ש**"בתחומים המקצועיים הישגי החיילות שהשתתפו [...]** בהתנסות דומים לאלה של חיילים גברים בהכשרות דומות", בתחומי הכושר הגופני והקרבי **"החיילות לא עמדו בסיפי הכשירות הנדרשים על-מנת לקבל את ההסמכה הנדרשת בסיום השלב הראשון של ההכשרה [...]**. גם לאחר שבוצעו פעולות נוספות בתחילת השלב הבא של ההכשרה [...] על מנת להעלות את כושרן הקרבי, החיילות לא הצליחו לעמוד ברף הכושר אליו נדרש להגיע, כבר בשלב הטירונית". על כן, **"סגל ההכשרה וגורמי המקצוע הגיעו למסקנה כי הן לא תצלחנה לעמוד ברף הנדרש להסמכתן ברמת הכושר הנדרשת בסיום ההכשרה של לוחם חי"ר"**. נימוק נוסף שניתן להחלטה, לצד אי-העמידה בדרישות הכושר הגופני, היה שרבות מן החיילות שעודן משתתפות בהכשרה סובלות מבעיות רפואיות שהתעוררו במהלכה, ואשר לשיטת גורמי המקצוע הרפואיים, צפויות היו להחמיר ולגרום לנזקים ככל שההכשרה היתה נמשכת.

33. לצד האמור צוין, כי הרמטכ"ל הנחה על פתיחת התנסות נוספת בשנת 2026 ללוחמה במקצועות החי"ר, "לאחר שיופקו הלקחים מההתנסות הנוכחית, ובתוך כך לעניין הצורך במיון, הכנה מקדימה והתאמת היבטי הכושר הקרבי". עוד הורה הרמטכ"ל, על בחינת הקמת מחלקות ניווד ביחידות שאינן חטיבות החי"ר המתמרנות. כמו כן דווח בהודעה, כי החיילות שהשתתפו בהכשרה שובצו מחדש ליחידות קרביות שונות. לבסוף נטען, בהתייחס לטענות שהעלה ב"כ העותרות בתגובה לבקשה להגשת הודעת העדכון, כי הושקעו משאבים ניכרים, ו"הוקדש קשב פיקודי רב" ליצירת התנאים והמעטפת ההולמת למסלול ההכשרה, הגם שזו לא צלחה לבסוף.

34. בהחלטה מיום 7.8.2025, התבקשו המשיבים לעדכן בדבר פתיחת ההתנסות בהכשרה לשריון המתמרן. זאת, בהמשך להודעות העדכון מיום 15.7.2024 ומיום 2.1.2025, שבהן נמסר כי פתיחתה של ההתנסות נדחתה לחודש נובמבר 2025. ביום 30.11.2025, הוגשה הודעת העדכון. דווח בה, כי "לאחר שהוצגו בפני הרמטכ"ל עמדות הגורמים המקצועיים, ולאחר שקילת הדברים בכובד ראש, קבע הרמטכ"ל כי לא ניתן לקיים את ההתנסות במועד המתוכנן, עליו נמסר בהודעות הקודמות [...], והנחה על דחייה נוספת בפתיחת ההתנסות למחזור הגיוס בחודש נובמבר 2026". החלטה זו נסמכה בראש ובראשונה, כך צוין, על השלכות המלחמה על מערך השריון המתמרן. בהקשר זה הוגשה גם הודעה חסויה, שלגביה, מטבע הדברים, לא נוכל לפרט. לצד זאת צוין, כי נוכח אתגרי המלחמה והקשב הפיקודי הנתון לטובת ניהולה, "חיל השריון אינו ערוך ואין באפשרותו להיערך בעת הקרובה, להשקעת התשומות הפיקודיות והמערכתיות, ולהקצאת המשאבים הנדרשים לצורך פתיחת ההתנסות במועדה המתוכנן". זאת ועוד, בהינתן שתוצאות ההכשרה אינן ידועות, ההתנסות מתנהלת "בנוסף ובמקביל" לתהליכי ההכשרה הרגילים המתקיימים בחיל השריון, מה שדורש כוח אדם יעודי, כמו גם משאבים ותשתיות נוספים; בנסיבות הנוכחיות, "קיים קושי אובייקטיבי" למלא אחר דרישות אלו.

35. נימוק נוסף שהובא לדחיית ההתנסות, הוא הצורך למצות את תהליך הפקת הלקחים מן ההתנסות בחי"ר ניווד. בפרט צוין בהקשר זה, כי במסגרת הלקחים שכבר הופקו מאותה התנסות, "גורמי המקצוע עמדו על כך שפתיחת ההתנסות בלא שנערכו תהליכי מיון והכנה מקדימים, אשר ישפרו את כשירותן הפיזית הבסיסית של החיילות המתגייסות להתנסות, עלולה להביא לפגיעתן של החיילות ולכישלון ההתנסות כבר בשלב מוקדם". לפיכך, "דחיית ההתנסות תאפשר גיבוש הליכי הכנה מקדימים של המיועדות לשירות ביטחון הרלבנטיות, ותוכל לתרום להצלחת ההתנסות".

36. לצד כלל האמור, הודגש בהודעה כי במסגרת הדיון על פתיחת ההתנסות, "הרמטכ"ל עמד על כך שצה"ל מחויב לשוויון הזדמנויות למתגייסות לשורותיו, אשר בא לידי ביטוי, בין היתר, בשילוב לוחמות בכלל היחידות והמערכים, למעט תפקידים שלא נפתחו לשירות נשים בשל אופיים ומהותם [...]. זאת, לא רק מתוך מחויבות עמוקה ומלאה להוראות הדין, אלא כביטוי לצורך מבצעי ממשי בכוח אדם איכותי בכלל היחידות והתפקידים, ומתוך מחויבות ערכית ומקצועית למיצוי מיטבי של כלל ההון האנושי בצה"ל, לרבות באמצעות מיצוי כישוריהן של כלל המתגייסות לשורות הצבא, ומתן שוויון הזדמנויות לכלל המתגייסות" (ההדגשות

הוספו – נ' ס'). כמו כן עדכנו המשיבים, באשר להתנסות בסיירת מטכ"ל, כי החיילת שהתגייסה בחודש דצמבר 2024, עודנה במסלול ההכשרה; וכי בחודש אוגוסט 2026 צפויה להתגייס חיילת נוספת, שצלחה את המיונים ליחידה.

37. בתגובה להודעה, שהוגשה ביום 7.12.2025, טענו ב"כ העותרות, בעיקרו של דבר, כי ההחלטה על דחיית ההתנסות אינה סבירה; כי בהתחשב בלחימת נשים בשריון במסגרת המלחמה, כלל אין צורך בהתנסות; וכי הנימוקים הנוגעים למחסור בקשב פיקודי, במשאבים וכיוצא באלה, אינם משכנעים, בהינתן שהכשרות בשריון המתמרח לגברים מתנהלות באופן תדיר, כאשר כלל המשאבים הנדרשים מוקצים להן. בהתייחסות נוספת שהוגשה בנפרד, ביום 9.12.2025, נטען גם כי בשים לב להתנסויות שכבר בוצעו בסיירת מטכ"ל, יחידת 669 ויהל"ם, אין עוד הצדקה להמשיך במודל ההתנסויות, ויש לפתוח לנשים לאלתר את כלל הליכי המיון ליחידות מיוחדות. זאת, בהתחשב בהצלחה של חלקן בפועל; ובהינתן שהליכי המיון והסינון עובדים כהלכה, כך שנשים שאינן מתאימות מבחינה מקצועית אכן מודחות ממסלולי ההכשרה, וכשירות היחידות לא נפגעת כהוא זה. בהודעה נוספת שהגישו ב"כ העותרות, ביום 4.1.2026, נטען באשר להתנסות ביחידת יהל"ם, כי "תחת פתיחת תפקידי הליבה של היחידה – סילוק פצצות, הוק [ם] מערך נפרד לנשים בלבד מערך של תפקיד יעודי – שאינו קיים כלל עבור גברים ושאינו חלק ממקצועות הליבה של יהל"ם". כמו כן נטען, כי בצה"ל הוחלט להעניק ללוחמות המסיימות מסלול ביהל"ם סיכה שונה, מה שיוצר "בידול סמלי ותפקודי", ופוגע בעקרון השוויון.

אם כן, לאחר למעלה מ-5 וחצי שנים, שכללו לא מעט גלגולים ותמורות, כמפורט לעיל – בשלה העת לחתום את הדיון.

דיון והכרעה

38. בפתח הדברים, 4 הערות. ראשית, עיון בכתבי הטענות שהוגשו לאורך ההליך, מלמד כי הפעם האחרונה שבה הזכירו ב"כ העותרות את עניינן הפרטני של העותרות במפורש ובפירוט היתה בעת הגשת העתירה המתוקנת, קרי ביום 22.12.2022. אין אלא להסיק כי טענות אלה, במישור הפרטני, התייתרו במעלה הדרך (הדבר כמובן צפוי ומתבקש, בהתחשב במשך הזמן שבו העתירות דנן תלויות ועומדות). עם זאת אציין, כי מתגובות שונות שהגישו המשיבים ניתן ללמוד כי העותרות כולן ביצעו (וחלקן עודן מבצעות) שירות משמעותי ביותר בצה"ל, כל אחת בתחומה, ועל כך – כמו גם על הרצון העז להוסיף ולתרום, גם בדרכים ש'טרם נסללו' – נתונה להן הוקרה והערכה. על כל פנים, בשלב זה מונחת לפנינו רק הסוגיה העקרונית שהתעוררה בעתירות.

39. שנית, טרם נצלול לעומק הדיון, חשוב למסגרו בהקשר המתאים. לעניין זה רלבנטיים הדברים שציינתי לפני זמן לא רב, במסגרת דיון בעתירה שעסקה בחובה למנות מנכ"ליות למשרדי הממשלה: "בהליך דנן, העותרות לא סמכו את טענותיהן על נורמות מופשטות וכלליות הנוגעות לעקרון השוויון; איננו עוסקים אפוא בזכות

לשוויון במובנה החוקתי, אף לא בעקרון השוויון במובנו המינהלי [...]. לב הטענות, נעוץ בפרשנותן וביישומן של הוראות חוק מפורשות; הא ותו לא [...]. הבה נזכור, אפוא, לאורך הדרך, כי צועדים אנו על קרקע חקוקה, בטוחה ומוצקה" (בג"ץ 1363/23 שדולת הנשים בישראל נ' הממשלה, פסקה 17 (24.2.2025); להלן: עניין שדולת הנשים). אכן, כפי שאבהיר להלן, גם בענייננו הוראות החוק, כמו גם תכליתן, מלמדות כי המחוקק ביקש לקבוע, כנקודת מוצא ברורה, שוויון בין גברים לנשים בכל הנוגע לשירות בצה"ל, כך שנשים תוכלנה לשרת בכל תפקיד, בכלל זאת בתפקידי לחימה (למעט במקרים חריגים).

40. **שלישית**, וגם זאת על מנת שהדברים יובנו בהקשר הנכון, כפי שציינתי לעיל, בעתירות הודגש כי העותרות אינן מבקשות 'הקלות' או התאמות בהליכי המיון, אלא אך אפשרות שווה להתמייין ליחידות שעל הפרק, וככל שיימצאו מתאימות לכך – להשתלב בהן במסגרת שירותן, תוך עמידה בכלל הסטנדרטים המבצעיים הרלבנטיים. העותרות שבו והדגישו נקודה זו בעקביות לאורך ההליך; כך למשל, בתגובה שהגישו ביום 9.12.2025, צוין כי "העותרות דורשות את האפשרות להתמייין במסגרת ימי הסיירות והגיבושים **שקיימים ממילא** וקבועים **כתנאי קבלה ליחידות המובחרות**", תוך שהודגש כי גם לשיטת העותרות, מי שאינה עומדת ברף הנדרש – "תידחה". אם כן, הדיון בעתירות שלפנינו נוגע לאפשרותן של נשים להתמייין ולשרת ביחידות הרלבנטיות **בהתאם לסטנדרטים הקיימים**; ואינו עוסק בשינוי הרף המקצועי הנדרש, הן בשלב המיון, הן בשלב ההכשרה והן בשלב השירות המבצעי.

41. **רביעית**, לאחרונה התבשרנו, במסגרת עתירה אחרת, שעסקה בגיוס בני הציבור החרדי, כי "לפי צרכי הצבא העדכניים נדרשים כ-12,000 חיילים נוספים בשירות חובה, כאשר למעלה ממחציתם – לתפקידי לחימה" (בג"ץ 5819/24 התנועה למען איכות השלטון נ' שר הביטחון, פסקה 35 (19.11.2025) (להלן: **בג"ץ 5819/24**)). למחסור זה בלוחמים השלכות משמעותיות ביותר, אשר באות לידי ביטוי לאורך המלחמה, בין היתר, "בהיקפים יוצאי הדופן של גיוס המילואים; בהעלאת גיל הפטור משירות מילואים [...]; ובהקדמת גיוסם של תלמידי ישיבות ההסדר, המכנינות הקדם-צבאיות ומבצעי שירות" (שם). בנסיבות אלה, חשוב לזכור כי בכל הנוגע לסוגיית גיוס הלוחמות, על הפרק לא רק סוגיה של שוויון, אלא צורך ביטחוני ממשי.

42. סדר הדיון יהיה כדלקמן: אפתח בתיאור הרקע הנורמטיבי הרלבנטי לנדון דידן. בתוך כך, אסמן 3 נקודות מפנה מרכזיות שחלו באשר לגיוס נשים לתפקידי לחימה, כאשר העתירות דנן, והתמורות שחלו במהלכן ובעקבותיהן, הן נקודות המפנה השלישית. לאחר מכן אסביר מדוע, בשלב זה, העתירות מיצו את עצמן, ואין עוד מקום להותירן תלויות ועומדות, תוך שאעמוד על השינוי הדרמטי שחל במדיניות צה"ל מאז הוגשו העתירות. לבסוף אתייחס לכמה טענות מרכזיות שהעלו הצדדים לאורך ההליך.

גיוס נשים לתפקידי לחימה

43. חוק שירות בטחון, שנחקק בשנת 1986, לא הבחין בנוסחו המקורי בין גברים לנשים לגבי מהות התפקידים שניתן להטיל עליהם. ואולם, הבחנה כזו ניתן היה למצוא בעבר בהוראת פיקוד עליון שהסדירה את שירותן של חיילות, ואשר על פיה הנחו עצמן רשויות הצבא. בהוראה זו נקבע כך:

4. החיילות בצה"ל יועסקו בכל המקצועות הצבאיים, המוגדרים ברשימת המקצועות הצבאיים (רמ"ץ) כמקצועות, שניתן לשבץ בהם נשים, למעט המקצועות בשדה אוגדן לחימה, בהתחשב בנתוניהן, ביכולתן ובתנאי השירות המיוחדים להן כנשים.

5. חיילת רשאית להתנדב לתפקידים החורגים ממסגרת ההגדרה שבסעיף 4 לעיל לאחר שתחתום על הצהרת התנדבות מתאימה, והתנדבותה לתפקיד תאושר על ידי קצינת הח"ן הראשית וראש אכ"א.

אם כן, הכלל היה כי לא ניתן לשבץ נשים לתפקידי לחימה; זאת, לצד חריג שבגדרו התאפשר לנשים להתנדב לתפקיד כאמור, כפוף לאישור דרגים בכירים ביותר בצה"ל. זו היתה אפוא נקודת המוצא; לאחריה, ניתן לזהות 3 נקודות מפנה עיקריות, אשר לגביהן אפרט להלן: פסק הדין הידוע בעניין אליס מילר; תיקונים לחוק שירות בטחון ולחוק שיווי זכויות האשה; וההחלטות שהתקבלו מאז הוגשו העתירות דנן.

נקודת המפנה הראשונה – בג"ץ אליס מילר

44. בשנת 1995 ניתן אחד מפסקי הדין הידועים במשפט הישראלי, בג"ץ 4541/94 מילר נ' שר הביטחון, פ"ד מט(4) 94 (1995) (להלן: עניין מילר). פסק הדין עסק בבקשת העותרת כי יתאפשר לה להתמין לקורס טיס, ולהשתתף בו אם תימצא מתאימה לכך. נוכח חשיבות הדברים לענייננו, אביא את הדברים בפירוט יחסי. המחלוקת בעניין מילר גודרה, בעיקרו של דבר, לשאלה אם התבססות צה"ל על 'טעמים תכנוניים', 'כדאיות מערכתית' ו'מגבלות ארגוניות' מצדיקה למנוע מנשים באופן גורף את האפשרות להתמין לקורס טיס, מבלי להתחשב ביכולותיהן. התשובה שניתנה על שאלה זו – היתה בשלילה; נקבע, כי המדיניות האמורה של צה"ל, עולה כדי הפליה הפוגעת באופן פסול בזכות החוקתית לשוויון.

45. בתוך כך קבע השופט א' מצא – שכתב את חוות הדעת העיקרית של עמדת הרוב, בניגוד לדעתם החולקת של השופטים י' קדמי ו-צ' טל – כי "אין משמעות הדבר כי השונות בין המינים לעולם אינה רלוואנטית לעניין התאמתה של חיילת למילוי תפקיד מסוים. גם לדידי, אפשר בהחלט שחיילת תיפסל, בגלל מינה, למילוי תפקידים כאלה ואחרים, אך פסילה מטעם זה הינה מותרת רק מקום שבו מינה של המועמדת יוצר שוני אשר הינו רלוואנטי למילוי של התפקיד המסוים" (שם, עמודים 110-111).

46. אשר לטענות צה"ל בדבר שיקולים תקציביים וארגוניים המטים את הכף נגד אפשרות שילובן של נשים בקורס טיס, נקבע כי "כשעל הפרק ניצבת תביעה למימוש זכות יסוד – וכזה הוא המקרה שלפנינו – משקלם היחסי של השיקולים התקציביים אינו יכול להיות גדול. שכן: [...] הגנה על זכויות אדם עולה כסף, וחברה המכבדת זכויות אדם צריכה להיות נכונה לשאת במעמסה הכספית" (שם, עמוד 113; ראו גם שם, בעמוד

122). גם הטענות הנוגעות להיבט התכנוני – נדחו, תוך שנקבע כי "חולשתה העיקרית והבולטת של טענה זו היא בכך שכל כולה נשענת על סברות והערכות היפותטיות ולא על לקחים שנלמדו מניסיון מעשי מצטבר".

47. השופטת ט' שטרסברג-כהן הצטרפה לקביעה כי המדיניות הפוסלת נשים מלהתמין ולהשתתף בקורס טיס עולה כדי הפליה אסורה. לעומת השופט מצא, שסבר כי כלל לא הוכח שוני רלבנטי, סברה השופטת שטרסברג-כהן כי שונות כאמור אכן קיימת, והיא אף מבוססת על טעמים ענייניים; ואולם, לשיטתה, בכך לא סגי: "שונות הגורמת לקשיים ענייניים ואמיתיים ביישום ערך השוויון, כגון קשיים פיזיים, כלכליים, לוגיסטיים וכיוצא באלה, היא שונות רלוואנטית. אף על פי כן, באותם מקרים שבהם היא ניתנת לניטרול במחיר סביר, ראוי לתקנה ולנטרלה על-מנת להשיג שוויון" (שם, עמוד 121).

48. השופטת ד' דורנר סברה אף היא, כי המדיניות החוסמת נשים מלהשתתף בקורס טיס – אינה יכולה לעמוד על מכונה. לגוף הדברים קבעה השופטת דורנר, כי "האמצעי שהמשיבים בחרו בו להגשמת תכליותיהם, והוא סגירת מקצוע הטיס בפני נשים" – אינו עומד בדרישת המידתיות. זאת, שכן "ניתן לתכנן את המערכת [...] כך שיילקח בחשבון השוני שבין גברים לנשים. כאמור, החובה להתחשב בתכנון בצורכי האישה מוטלת על כל המעסיקים במדינה [...]. בנסיבות אלה, מקום שבו הוצאה כספית מוגברת לשם השגת שוויון בין המינים מוטלת על כל המעבידים הפרטיים, שיקולים של כדאיות תקציבית ותכנונית, ככלל, אינם יכולים להצדיק החלטת מדינה הפוגעת בזכות יסוד. [...] זאת ועוד: אף בהנחה שהשיקול התכנוני עשוי להצדיק הפליה לרעה של נשים, על המדינה המבקשת להצדיק את ההפליה רובץ נטל ההוכחה. והנה, המשיבים לא ביססו את טענותיהם בדבר הפגיעה בתכנון על תשתית עובדתית ממשית, אלא על סברה בלבד שנכונותה אינה מובנת מאליה. [...] בנוסף לכל אלה, הנזק שבסגירת קורס טיס בפני נשים עולה על התועלת שבשיקולים התכנוניים. ראשית, סגירת קורס טיס בפני נשים פוגעת בכבודן ומשפילה אותן. [...] שנית, הפוטנציאל שבמחצית מן האוכלוסיה אינו מנוצל, ובכך נפגעת החברה" (שם, עמודים 144-145).

49. אם כן, בעקבות פסק הדין החלו נשים לשרת כטייסות בחיל האוויר; בתחילה במסגרת פיילוט, ומשזה צלח, כלוחמות צוות אוויר לכל דבר ועניין. אף לשמי איראן הגיעו. בשנת 1998 החלו להתגייס נשים גם לקורס חובלים, והפכו עם השנים לחלק אינטגרלי מכלל הלוחמים המשרתים בתפקיד זה.

נקודת המפנה השניה – תיקון מס' 11 לחוק שירות בטחון ותיקון מס' 2 לחוק שיווי זכויות האשה 50. בשנת 2000, התקבלו שני תיקוני חקיקה משמעותיים ביותר לענייננו, שבגדרם "השוה הכתוב אשה לאיש" (בבלי, בבא קמא טו, א). הראשון, תיקון מס' 11 לחוק שירות בטחון, עוגן בסעיף 16א שכותרתו "שוויון בשירות". כך נקבע בו:

"(א) לכל יוצא צבא אשה זכות שווה לזכותו של יוצא צבא גבר, למלא תפקיד כלשהו בשירות הצבאי.

(ב) לא יראו פגיעה בזכותה של יוצא צבא אשה למלא תפקיד כלשהו, אם הדבר מתחייב ממהותו ומאופיו של התפקיד.

(ג) דין יוצא צבא אשה, המשרתת על פי התנדבותה, באחד התפקידים שקבע שר הביטחון באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, כדין יוצא צבא גבר."

לשם הבהירות אציין, כי המינוח 'יוצא צבא', מוגדר כך בסעיף 1 לחוק: "אזרח ישראלי או תושב קבוע שמלאו לו שמונה עשרה שנים וטרם קיבל פטור משירות ביטחון מחמת גיל לפי סעיף 36א".

51. בדברי ההסבר להצעת החוק צוין, כי "אין כיום מקור חוקי שמכוחו אפשר להגביל בדרך כלשהי את היקף התפקידים שאישה בשירות סדיר יכולה למלא. למרות עובדה זו, מדיניות הצבא היא שלא לאפשר שיבוץ נשים במקצועות שונים במסגרת הצבא. התיקון המוצע לחוק [...] בא לפתוח בפני נשים מקצועות נוספים, כפי שמקובל בצבאות אחרים במערב כמו ארה"ב, קנדה והולנד" (הצעת חוק שירות בטחון (תיקון מס' 11) (שירות נשים), התשנ"ט-1999, ה"ח 2800, 368). במסגרת הצגת החוק לפני מליאת הכנסת הודגש, בין היתר, כי התיקון בא בהמשך לפסיקת בג"ץ בעניין מילר; כי ההצעה קובעת במפורש שוויון הזדמנויות בשיבוץ נשים לכל התפקידים בצה"ל, בכלל זאת לתפקידי לחימה, בהתבסס על כישורים בלבד; כי לפי הצעת החוק, אשה המשתבצת לתפקיד לחימה גם מקבלת על עצמה אותן חובות של חייל גבר (למשל לעניין משך השירות הסדיר, שירות המילואים וכדומה); וכי ההצעה גובשה בהסכמה עם הגורמים הרלבנטיים בצה"ל, והתקבלה בהצבעה פה-אחד של חברי ועדת החוץ והביטחון של הכנסת (ראו למשל: פרוטוקול ישיבה 223 של הכנסת ה-14, 159, 162 (1.7.1998); פרוטוקול ישיבה 281 של הכנסת ה-14, 159-161 (26.1.1999); פרוטוקול ישיבה 66 של הכנסת ה-15, 191 (3.1.2000)).

52. התיקון השני הרלבנטי לענייננו, הוא תיקון מס' 2 לחוק שיווי הזכויות האשה. במסגרת תיקון זה נקבע, בסעיף 76 לחוק, תחת הכותרת "שירות בכוחות הביטחון", כי "לכל אישה המועמדת לשירות בכוחות הביטחון, או המשרתת בהם, זכות שווה לזכותו של האיש למלא כל תפקיד, או להיות מוצבת בכל תפקיד; לא יראו פגיעה בזכות זו אם הדבר מתחייב ממהותו או מאופיו של התפקיד". בדברי ההסבר שצורפו להצעת החוק, צוין כך:

"בסעיף 76 מוצע לקבוע, כי לענין מילוי תפקידים או שיבוץ בתפקידים במסגרת כוחות הביטחון, תהיה זכותה של האשה שווה לזכות האיש, אלא אם כן לא ניתן להעניק זכות שווה בשל מהותו או אופיו של התפקיד או השירות באותו תפקיד. בדומה לחלק מהסעיפים האחרים בחוק המוצע, סעיף זה לא יוצר זכויות חדשות לגברים, אלא משווה את הזכויות של הנשים לאלה של הגברים, ככל שזכויות אלה קיימות על פי דין" (הצעת חוק שיווי זכויות האשה (תיקון מס' 2), התשנ"ט-1999, ה"ח 2801, 371, 374).

53. הוראותיהם הברורות של שני התיקונים, כמו גם תכליתם המפורשת, מלמדות באופן שאינו משתמע לשני פנים כי המחוקק ביקש לקבוע, כנקודת מוצא, שוויון בין גברים לנשים בכל הנוגע לשירות בצה"ל, כך שנשים יוכלו לשרת בכל תפקיד, כולל תפקידי לחימה; זאת, לצד חריג המאפשר למנוע מנשים לשרת בתפקידים מסוימים, מקום שבו הדבר מתחייב "ממהותו ומאופיו של התפקיד".

54. אם כן, כפי שנודמן לי לציין בעניין **שדולת הנשים**, במסגרת תיאור התפתחות דוקטרינרית דומה למדי, "חקיקה והלכה הלכו יד-ביד והורו אותנו הדרך" (שם, פסקה 24). אכן, מאז אותם תיקונים חל שינוי ניכר; הדרגתי אמנם, אך משמעותי בהחלט. שינוי זה הביא לכך שהלכה למעשה, עוד טרם הגשת העתירות, מספר תפקידי הלחימה הפתוחים לנשים, כמו גם שיעור הנשים המשרתות בתפקידי לחימה – נמצא בעלייה מתמדת. כך, למשל, כפי שצוין לעיל, שיעור הנשים מכלל הכוח הלוחם בצה"ל עלה מ-3% בשנת 2012, ל-17% בשנת 2020 (לנתונים נוספים, ראו גם: עידית שפרן גיטלמן "שירות נשים בצה"ל: בין צבא העם לשוויון מגדרי" **המכון הישראלי לדמוקרטיה** (2018)). בכך יש משום התקדמות ניכרת אל עבר הגשמת היעד שאותו ביקש המחוקק להגשים – שוויון הזדמנויות בין גברים לנשים בכל הנוגע לשירות בצה"ל.

55. לצד זאת, עדיין נותרו תפקידי לחימה – לא מעטים – שנשים אינן יכולות להתמייין אליהם, וממילא גם לא לשרת בהם, בדגש על יחידות מיוחדות (שהן אלה שעמדו במוקד העתירות), חי"ר ושריון. בעתירות שלפנינו ביקשו העותרות, כמפורט לעיל, ללכת את ה'צעד הנוסף', גם לעבר יעד זה.

נקודת המפנה השלישית – העתירות דגן

56. כבר בפתח ההכרעה, יש מקום לעמוד על השינויים שחלו במדיניות צה"ל לאורך ההליך. בעת הגשת העתירות, לפני 6 שנים בקירוב, נשים לא היו יכולות כלל להתמייין ולשרת ביחידות הלוחמות המוגדרות 'יחידות מיוחדות'; ולא התאפשר להן, באף תצורה, לשרת בתפקידי לחימה בשריון ובחי"ר. כפי שתואר לעיל, מאז ועד היום – חלה תמורה משמעותית ביותר. נשים מתמיינות ומשרתות, הלכה למעשה, בתפקידי לחימה בכמה וכמה יחידות מיוחדות, תוך שמספר הלוחמות ביחידות אלה עולה בהדרגה ובאופן עקבי. כמו כן, נשים משרתות כלוחמות שריון, לכל דבר ועניין, בחיל הגנת הגבולות (תוך שצפויה להיפתח התנסות גם בשריון המתמרן); ואף בוצעה התנסות לשילובן במסלול של חי"ר נידוד (צפויה להיפתח התנסות נוספת). כמו כן, צה"ל מבצע, כעניין שבשגרה, ימי סיירות יעודיים לנשים. לכך יש להוסיף גם את לחימת הנשים במסגרת המלחמה, ביבשה באוויר ובים, כולל בחזית הלחימה העצימה (להרחבה על לחימת נשים במלחמה האחרונה, ראו למשל: אלישבע רוסמן-סטולמן ואיתמר רקובר "נשים בתפקידי לוחמה: השפעת מלחמת חרבות ברזל על שילוב נשים בלחימה" **בין הקטבים** (2025)). 44

57. המגמה חדה וברורה אפוא: מספר הנשים המתגייסות לתפקידי לחימה; שיעור הנשים מבין כלל המערך הלוחם בצה"ל; ושיעור התפקידים הפתוחים לפני נשים – נמצאים כולם במגמת עליה עקבית. מדובר

בשינויים דרמטיים; אין להקל בהם ראש. זאת ועוד, הודגש פעם אחר פעם, על-ידי 3 רמטכ"לים שונים, כי הם רואים בסוגיה זו חשיבות עליונה, מה שהביאם גם לחרוג מהמלצות הצוות המקצועי ולהוסיף עליהן.

58. במובן זה, סבורני כי המחלוקת שעוד נותרה במסגרת העתירה דנן – אשר בלאו הכי, גדרה מצומצמים בשלב זה – הריהי ישומית בעיקרה; במישור העקרוני, נדמה כי אין חולק באשר לתוכן הוראות החוק, והחובות שהן מטילות על צה"ל, לפעול ככל הניתן למימוש השוויון בשירות בין גברים לנשים. מכלל האמור אנו למדים, כי אנו מצויים בעיצומה של נקודת מפנה שלישית, שבגדרה פועל צה"ל להרחיב את היקף התפקידים הפתוחים לפני נשים באופן משמעותי, תוך בחינה של כלל תפקידי הלחימה, והתקדמות הדרגתית למימוש החובה שהטיל עליו המחוקק – שוויון הזדמנויות בין גברים ונשים, עד כמה שהדבר מתאפשר.

דין העתירות בנקודת הזמן הנוכחית

59. נקודה אחרונה זו, מוליכה אל המסקנה כי בעת הזו העתירות מיצו את עצמן, ואין מקום ליתן בהן צו אופרטיבי, או להותירן תלויות ועומדות. כפי שצוין לעיל, עוד ביום 21.9.2023 ניתנה בעתירות דנן החלטה שלפיה: "**בהינתן שורת הצעדים החדשים לשילוב נשים בתפקידי לחימה בצה"ל, אשר צוינו בתצהיר התשובה, יודיעו העותרות עד ליום 28.9.2023 האם הן עומדות על עתירותיהן**" (הנשיאה חיות והשופטות ברון ורוזן). אם כן, כבר בעת ההיא, הביע בית המשפט עמדה לכאורית, כי נוכח הפעולות והשינויים שביצע צה"ל, העתירות בתצורתן הנוכחית מיצו עצמן. מאז חלפו למעלה משנתיים וחצי, שבהן בוצעו צעדים נוספים לטובת קידום שילוב הנשים בתפקידי לחימה בצה"ל, כמפורט לעיל. משכך, ומן הטעמים שאפרט להלן, סבורני כי בשלה העת לחתימת ההתדיינות הנוכחית.

60. תחילה אציין בהקשר זה, כי מאז הוגשו העתירות, התשתית העובדתית הניצבת בבסיסן השתנתה באופן ניכר, כמה וכמה פעמים. אמנם, בעקבות השינוי הראשון – לאחר החלטות הרמטכ"ל שניתנו בהתייחס להמלצות הצוות המקצועי – הוגשה עתירה מתוקנת. ואולם, מאז חלו 3 שינויים משמעותיים נוספים: בוצעה עבודת מטה נוספת בצה"ל, שבעקבותיה התקבלו החלטות חדשות בסוגיה, בדגש על ההחלטה להתמקד ביחידות מיוחדות תחילה, לפעול במודל ההתנסויות, ולהרחיב את ההתנסויות ביחידות המיוחדות. בהמשך לכך, לאחר שהוצאו הצווים על-תנאי התקבלו החלטות חדשות נוספות, כמפורט לעיל, בדגש על פתיחת התנסויות בחי"ר ניוד, בשריון המתמרן ובסירת מטכ"ל. ולבסוף, בעקבות השתתפות נשים בלחימה במהלך המלחמה, מתבצע בצה"ל תחקיר עומק שבעקבותיו צפויות להתקבל החלטות חדשות נוספות. השינויים שחלו בתשתית העובדתית הם כה מהותיים, שבהתאם להלכותיו של בית משפט זה, ברי כי אין עוד מקום להמשיך ולברר סוגיות נוספות שמתעוררות, במסגרת אותן עתירות (ראו למשל: בג"ץ 1793/03 דרורי נ' מועצת מקרקעי ישראל, פסקה 6 (30.11.2005); בג"ץ 6940/22 אה"ל – ארגון המתמחים לרפואה נ' משרד האוצר, פסקה 23 (8.8.2023)).

61. כמו כן, מצב הדברים הנוכחי נותן מענה לשניים מן הראשים של הצו על-תנאי:

(-) **"מדוע לא תשולבנה נשים, במסגרת התנסות, במחלקת ניווד או מרגמות באחת מחטיבות החי"ר המתמרון"** – לראש זה ניתן מענה, שכן כבר החלה התנסות המשלבת נשים במקצוע חי"ר ניווד. התנסות זו לא התבצעה אמנם באחת מחטיבות החי"ר המתמרון, כאמור בצו על-תנאי, אולם היא התקיימה ביחידת ניווד הפועלת **"בכפיפות לאחת מהחטיבות המתמרנות בצה"ל, הכפופה לאוגדה מיוחדת"**. כמו כן, הגם שההתנסות לא צלחה בסופו של דבר, הרמטכ"ל הנחה על פתיחת התנסות נוספת בשנת 2026 ללוחמה במקצועות החי"ר, בהתאם ללקחים שיופקו, ועל בחינת הקמת מחלקות ניווד בתצורה שונה מזו שנוסתה, מה שמעיד על מחויבותו של צה"ל, כמו גם על נכונותו לפעול לגבי ראש זה של הצו על-תנאי.

(-) **"מדוע לא תבוצענה התנסויות לשילוב נשים ביחידות מובחרות ומיוחדות המקיימות הליכי מיון, בנוסף ובמקביל להתנסויות ביחידות 669 ויהל"ם"** – כאמור, לאחר מתן הצו על-תנאי, הוחלט על פתיחת התנסות גם בסירת מטכ"ל. זאת ועוד, גם ביחידה 504 נפתחו תפקידי לחימה לנשים. אם כן, גם לראש זה של הצו על-תנאי – ניתן מענה.

62. אשר לראש השלישי של הצו על-תנאי – **"מדוע לא יתאפשר לנשים להתגייס למערך השריון המתמרון, [...] ולחלופין, מדוע לא תשולבנה נשים, במסגרת התנסות, במערך השריון המתמרון, כבר עתה ומבלי להמתין להשלמת ההתנסויות ביחידות 669 ויהל"ם"** – הדברים מעט מורכבים יותר. מחד גיסא, צה"ל הודיע באופן רשמי על פתיחת התנסות בשריון המתמרון, כאמור בצו על-תנאי. מאידך גיסא, ההתנסות שתוכננה להתחיל בנובמבר 2025 – לא נפתחה, ונדחתה לנובמבר 2026. חרף דחיית המועד, והקושי המסוים הנובע מכך, בהיבטי עמידה בהוראות החוק, סבורני כי בהתחשב במכלול השיקולים שעל הפרק, אין מקום למתן צו אופרטיבי מצדנו. אסביר.

63. כפי שנזכר לעיל, דחיית המועד נומקה, בעיקרו של דבר, באתגרי המלחמה והקשב הפיקודי הנתון לטובת ניהולה; במחסור במשאבים הנדרשים לשם פתיחת ההכשרה במועדה (במונחי כוח אדם, תשתיות ועוד); ובצורך למצות את הפקת הלקחים מן ההתנסות שלא צלחה בחי"ר ניווד, וליישם את הלקחים שכבר נלמדו, בראשם קיום הליכי מיון מתאימים, שישפרו את הסיכוי לעמידה בכשירות הפיזית הנדרשת ולהפחתת פציעות. זאת, לצד נימוק נוסף, בעל משקל של ממש, אשר הוגש בהודעה חסויה. ב"כ העותרות טענו, מנגד, כי הנימוקים הנוגעים למחסור בקשב פיקודי, במשאבים וכיוצא באלה, אינם משכנעים, בהינתן שהכשרות לגברים בשריון המתמרון מתנהלות באופן תדיר, כאשר כלל המשאבים הנדרשים מוקצים להן; וכי **"אילו ציבים ארגוניים, תקציביים או של כוח אדם"** אינם יכולים להצדיק את דחיית המועד האמורה (טענה נוספת שעלתה היא שכלל אין צורך בהתנסות; לטענה זו אתייחס להלן, בפסקאות 73-82).

64. אין בידי לקבל את טענות ב"כ העותרות בהקשר זה. תחילה, באשר לטענה כי לא ניתן להלום את טענות המשיבים לגבי מחסור במשאבים ובקשב פיקודי, בהינתן שהכשרות לגברים אכן מתבצעות באופן תדיר – כפי שעלה מהודעת המשיבים, בהתחשב בכך שההתנסות, כשמה כן היא, לא ידוע אם תצלח (כפי שניתן ללמוד גם מההתנסות בחי"ר ניווד); ובשים לב לצורך הדוחק של חיל השריון בלוחמים, הרי שצרכי הצבא מחייבים, כי ההתנסות בהכשרת הלוחמות תתבצע בנוסף להכשרות הקיימות, לא במקומן. "ברי ושמא – ברי עדיף" (תלמוד בבלי, כתובות יב, ב). משאלה הם פני הדברים, הרי שמוכן כי לשם פתיחת ההתנסות, אשר אמורה להתבצע בנפרד, נדרשים משאבים נוספים (לשיטת גורמי המקצוע בצה"ל, משאבים רבים) לאלה המוקצים להכשרות שכבר מתקיימות. כך, בניגוד לטענת ב"כ העותרות, שלפיה מדובר ב"אפליה מגדרית בוטה המוסווית במונחים של אילוף", סבורני כי פתיחת ההתנסות אכן כרוכה באתגרים של ממש, בפרט על רקע נסיבות המלחמה; כי אין יסוד לסברה שלפיה אתגרים אלה הם אך כסות לשיקולים זרים אחרים; וכי התבססות צה"ל על האתגרים האמורים בהחלטתו לדחות את מועד ההתנסות, אינה מקימה עילה להתערבותנו.

65. בהמשך לכך, לגבי הטענה שלפיה לא ניתן להסתמך על "אילוצים ארגוניים, תקציביים או של כוח אדם" להצדקת הדחיה בפתיחת ההתנסות, סבורני כי חשוב להבחין בין התחשבות בשיקולים כגון דא לצורך החלטה על שאלת עצם קיומה של ההתנסות, לבין התחשבות בהם לשם קביעת מועד פתיחת ההתנסות. בעוד שהיתלות בשיקולים אלה לשם קבלת החלטה מן הסוג הראשון, אכן עשויה לעורר קושי של ממש (בפרט בראי הקביעות בעניין מילר; ראו לעיל, בפסקאות 43-47), מאליו מובן כי לגבי שאלת אופן ביצוע ההתנסות, ובכלל זאת, קביעת המועד האופטימלי והריאלי לתחילתה, מדובר בשיקולים רלבנטיים, שניתן להתחשב בהם (ראו למשל, והשוו: בג"ץ 6198/23 התנועה למען איכות השלטון נ' שר הביטחון, פסקה 53 (25.6.2024); למעשה, ניתן לתהות אם אין זו חובה להתחשב בהם, מקום שבו מדובר על הקצאת משאבים בעת מלחמה).

66. זאת ועוד, כפי שצוין, לגבי סוגיה זו הוגשה הודעה חסויה, שבה פירטו המשיבים ועמדו על שיקולים ביטחוניים, אשר יש בהם כדי להעיב באופן ניכר על היכולת לפתוח את ההתנסות במועד שתוכנן. האמור אינו עומד לבדו, אלא מצטרף לשלל נסיבות רלבנטיות הניצבות ברקע הדברים, ביניהן המלחמה הארוכה והקשה, על המגבלות והאילוצים האובייקטיביים שהיא מטילה, בין היתר במונחי משאבים וכוח אדם; והמחויבות העקרונית שהביעו המשיבים לפתיחת ההתנסות, גם אם לא במועד שתוכנן לכתחילה (מחויבות שקיבלה ביטוי ממשי בפעולות הצבא, בכלל ההתנסויות האחרות שעל הפרק). לכך יש להוסיף, כי עסקינן בשאלה הנוגעת להתערבות בשיקול הדעת המקצועי של הרמטכ"ל בסוגיה ביטחונית-רוחבית, בתקופת מלחמה, כאשר הדברים נשקלו על-ידו בכובד ראש, תוך התבססות על עמדות גורמי המקצוע בצה"ל. למותר לציין, כי התערבות בכגון דא שמורה לנסיבות קיצוניות וחריגות במיוחד (ראו למשל, מני רבים, והשוו: בג"ץ 3194/10 צוריאנו נ' שר הביטחון, פסקה 3 (23.3.2011)).

67. ודוק: למען הסר ספק, וכדי שהדברים יובנו בהקשרם הנכון, אין באמור כדי ליתן 'אור ירוק' לצה"ל להיבטל מחובתו החוקית, או להפחית מן החשיבות הגלומה בפתיחת ההתנסות. עם זאת, בהתחשב במכלול הנסיבות, כמפורט לעיל, ובכך שהתנסות כאמור **אכן עתידה להיפתח** – במועד הנראה לעין, עוד בשנה הנוכחית – סבורני כי אין הצדקה למתן צו, שיחייב להקדים את קיומה (ובפרט שמדובר בהקדמה של כמה חודשים לכל היותר). יתרה מזאת, נוכח השיקולים הביטחוניים שעל הפרק, והמגבלות האובייקטיביות שפורטו, לרבות החומר החסוי שהוצג, מסופקני אם אכן לצו כאמור תהא משמעות אופרטיבית של ממש, בכל הנוגע ליכולתו של צה"ל לעמוד בו.

68. לבסוף, ואולי בכך העיקר לגבי כל 3 הראשים של הצו על-תנאי, משעה שצה"ל מקבל על עצמו את חובות הדין ופועל באופן עקבי למימושן, הרי שבמידה רבה – דיינו בכך. כך, גם אם התהליך טרם בא על סיומו, ועוד לא הגענו 'אל המנוחה ואל הנחלה'. כפי שצוין בפסיקת בית משפט זה אך לאחרונה, בהרכב מורחב:

"העובדה כי רחוקים אנו מלהגיע אל 'הארץ המובטחת', אין משמעה בהכרח כי נדרש עתה צו אופרטיבי מצידנו. [...] בנסיבות אלה, שבהן הרשות אינה חולקת על חובתה החוקית, ופועלת במחויבות ובשקיפה הולמת למימוש חובתה-זו – ומובן, כי חזקה על גורמי הצבא שימשיכו בכך ללא לאות – בעת הזו אין הצדקה כי נוציא מלפנינו צו אופרטיבי"
(בג"ץ 5819/24, פסקה 40).

69. נוכח כלל האמור, בדגש על השינוי שחל במדיניות צה"ל, ועל העובדה שהוא פועל באופן עקבי, תוך השקעת משאבים ניכרים, לשם מימוש חובתו החוקית; בהתחשב במענה שניתן לצו על-תנאי; ובהינתן שיקול הדעת הרחב הנתון לרמטכ"ל, באשר לקביעת האופן שבו על צה"ל לפעול למילוי אחר החובות המוטלות עליו (בעניין דנן, החובה החוקית לאפשר שוויון הזדמנויות בשירות בין גברים לנשים), בשים לב לצרכי הצבא והביטחון – סבורני כי הגם שישנה עוד דרך לעשות, הרי שבעת הנוכחית, אין עוד מקום להותיר את העתירות תלויות ועומדות, ואין הצדקה למתן צו אופרטיבי מצדנו.

הערות נוספות

70. טרם סיום הדיון, ראיתי מקום להתייחס לכמה טענות שהעלו הצדדים לאורך ההליך. במהלך ההתדיינות, העלו העותרות טענות רבות באשר לתשתית העובדתית שעליה התבסס צה"ל לצורך החלטותיו. טענות אלה – אין בידי לקבל. כפי שנמסר מטעם המשיבים, צה"ל הקים צוות מקצועי שביצע עבודה מעמיקה ורצינית ביותר, ויצר תשתית עובדתית מקיפה מאוד (כאשר לעתים התקבלו גם החלטות לטובת שילוב נשים, שהיו מנוגדות להמלצות הצוות). זאת ועוד, מאז בוצעה בצה"ל עבודה מטה משמעותית נוספת אחת לפחות, אשר העשירה ודייקה את התשתית המשמשת כיסוד למדיניות שנקבעת. כמו כן, מתבצע תהליך

הפקת לקחים מתמשך ומתמיד מההתנסויות, מה שמוסיף לחדד את התשתית העובדתית, ומאפשר בהתאם גם לטייב את קבלת ההחלטות. לא מצאתי אפוא לנכון לקבל את טענות העותרות בהקשר זה.

71. בהמשך לכך, טענות רבות הופנו גם כלפי המודל הפיזיולוגי שגיבש הצוות המקצועי – הן כלפי המודל לגופו, הן כלפי הגדרתו כתנאי-סף, אשר נטען כי משמש מבחינה מהותית כחסם כמעט בלתי-עביר על אפשרות שילובן של נשים בתפקידים מסוימים. אשר לטענה הראשונה, הנוגעת לטיב המודל, אמנם הוגשו לעיוננו חוות דעת מקצועיות שהוצגה בהן עמדה ביקורתית כלפיו – מחד גיסא, כאלה שלשיטתן המודל מייחס משקל-יתר להבדלים הפיזיולוגיים בין גברים לנשים, ומאידך גיסא, כאלה שלדין הוא מייחס דווקא משקל-חסר לאותם הבדלים – אולם בכך לא סגי:

"בית משפט זה אינו מוסמך, ואינו מסוגל, להכריע בשאלה מקצועית כמו זו בין המומחים בעלי הפלוגתא [...] אין נפקא מינה גם בעיני בית המשפט מה דעתם של מומחים אחרים בשאלה שעמדה לפני הרשות אשר רק היא מוסמכת לפי החוק: בית המשפט מניח, כמעט כדבר המובן מאליו, שיש או שתיתכנה דעות אחרות השוללות את קביעתם של המומחים המוסמכים על-פי חוק, אלא שלדעות האחרות ההן אינה נודעת שום נפקות משפטית" (בג"ץ 13/80 'נון' תעשיית שמורים בע"מ נ' מדינת ישראל – משרד הבריאות, פ"ד לד(2) 693, 696 (1980); ראו גם: בר"ם 3186/03 מדינת ישראל נ' עין דור, פ"ד נח(4) 754, 767-766 (2004); בג"ץ 6274/11 דלק חברת הדלק הישראלית בע"מ נ' שר האוצר, פסקה 11 (26.11.2012)).

אין זה ממקומנו אפוא, בגדרי עתירות אלה, לבכר את עמדת גורמי המקצוע שהציגו העותרות (או את אלה שהציגו המבקשות להצטרף, שביקשו לאתגר את עמדת העותרות), על פני עמדתם של גורמי המקצוע בצה"ל. הדברים הם בבחינת קל וחומר, בהתחשב בכך שהעמדה המקצועית שעליה מתבססת הרשות המינהלית המוסמכת גובשה על-ידי ועדה מקצועית של מומחים, אשר מונתה לשם תכלית זו בדיוק.

72. מכאן לטענה השניה, הנוגעת לשימוש בנתוני המודל כתנאי-סף. בנקודת הזמן הנוכחית, זו אינה עומדת עוד בתוקפה, שכן כאמור, צה"ל החליט על מעבר לשימוש במודל כנתון תומך החלטה, חלף תנאי-סף מחייב. מה גם, שהוחלט על גיבוש מודל דומה אף לגבי גברים, כך שבשלב זה לא יכולה להישמע טענה כי עצם השימוש במודל, בתצורה הנוכחית, פוגע בשוויון. עוד אוסיף בהקשר זה, דגש שהדגישו משיבי המדינה, כי מטרת השימוש במודל כנתון תומך החלטה היא לשפר את הערכת סיכויי ההתאמה לתפקיד מסוים, וחשוב מכך – לצמצם את ההסתברות לפגיעות ולפגיעות גופניות בקרב המועמדות והמועמדים לשירות ביטחון. שלא כפי שעלול להשתמע מטענות ב"כ העותרות, תכלית זו ראויה בהחלט, והיא נובעת ישירות מאחריותו של צה"ל כלפי בריאות חייליו, שעל חשיבותה אין עוררין. פעולות המתבצעות לטובת מימוש אחריות זו אינן כאלה הראויות לגנאי; ההפך הוא הנכון.

73. בשולי הדברים אציין, באשר לטענות שהעלה ב"כ העותרות בהודעה שהגיש ביום 4.1.2026, לגבי אופן השילוב של לוחמות יהל"ם ביחידה (בפלגה יעודית), ובאשר לכך שהן עתידות לקבל סיכה שונה, כי טענות אלה מרחיבות עד מאוד את חזית המחלוקת, וחורגות הרבה מעבר לגדרי הצו על-תנאי, כך שהעתירה דנן אינה האכסניה המתאימה לדיון בהן. למעלה מן הצורך, אדגיש כי בהודעת ב"כ העותרות נכתב כי ההחלטה על הענקת סיכה שונה – שהיא זו העומדת בלב ההודעה שהוגשה – נמצאת עדיין בתהליך אישור, וטרם נכנסה לתוקף באופן רשמי, כך שבלאו הכי, אין מקום לקיים לגביה ביקורת שיפוטית בנקודת הזמן הנוכחית (מה גם, שטענות אלה התבססו בעיקרן על פרסומים תקשורתיים, אשר כידוע, אינם יכולים, ככלל, לשמש כתשתית עובדתית נאותה בהליך משפטי. ראו למשל: בג"ץ 427-10-25 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' ממשלת ישראל, פסקאות 56-57 (28.12.2025); בג"ץ 4936/24 בן מאיר נ' ועדת השרים לענייני שירות הביטחון הכללי, פסקה 23 (14.12.2025)).

מודל ההתנסויות

74. טענה מרכזית נוספת של העותרות, נוגעת להחלטה לקדם את שילוב הנשים ביחידות הלוחמות בדרך של התנסויות. לשיטתן, החלטה זו היא בלתי סבירה באופן קיצוני, ואין כל צורך, ולא טעם, לנקוט במדיניות כאמור. כך, הן לגבי היחידות המיוחדות, הן באשר לשריון המתמרן, הן בנוגע לשאר היחידות. אין בידי לקבל טענה זו. תחילה אציין, כי טענה זו חורגת מגדרי הצו על-תנאי, אשר בגדרו התבקשו המשיבים לנמק מדוע לא תיפתחנה התנסויות ביחידות השונות (לגבי השריון המתמרן, ההתנסות היתה אחת משתי החלופות שפורטו בצו). למעשה, די לי בכך כדי לדחותה, שכן כידוע, לאחר שניתן צו על-תנאי, גדרי המחלוקת תחומים לדל"ת אמותיו (ראו למשל: בג"ץ 2335/19 עמותת הקנאביס הרפואי נ' משרד הבריאות, פסקה 18 (16.11.2021); בג"ץ 474/21 מחאמיד נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקה 7 (4.12.2022)). על כל פנים, אפילו הייתי מניח כי ניתן להתגבר על מכשול דיוני זה, סבורני כי גם לגוף הדברים, אין לקבל את הטענה.

75. במישור הפוזיטיבי, נקודת המוצא היא כי "אין בית-משפט זה שם את שיקול-דעתו תחת שיקול-דעתה של הרשות המוסמכת, והלכה זו חלה ביתר שאת, כאשר מדובר בפיקוחו של בית-משפט זה על החלטות מקצועיות-תכנוניות של שלטונות הצבא" (בג"ץ 734/83 שיין נ' שר הביטחון, פ"ד לה(3) 399, 393 (1984)). הדברים הם בבחינת קל וחומר, משעסקינן בביקורת שיפוטית על מדיניות הצבא באיזו תפקידים צבאיים, שלגביה נקבע כי היא "מתאפיינת במידת ריסון מיוחדת" (בג"ץ 6840/01 פלצמן נ' ראש המטה הכללי, פ"ד ס(3) 121, 133 (2005)). בן-בנו של קל וחומר, בהינתן שבענייננו מי שקיבל את ההחלטה היה הרמטכ"ל, וביודענו כי "ככל שהגורם ברשות המנהלית שנדרש לקבל את ההחלטה המקצועית בכיר יותר – מצטמצם היקף ההתערבות של בית משפט זה" (בג"ץ 3777/15 זיאד נ' ראש המטה הכללי, פסקה 12 (4.5.2016)).

76. זאת ועוד. בעניין מילר עמד בית המשפט במפורש על אפשרות שילובן של נשים בקורס טיס בדרך של התנסות מבוקרת ומוגבלת, שתאפשר הפקת לקחים ובחינה של השלכות שליליות פוטנציאליות, ולפיכך תשפר גם את סיכויי ההצלחה של המהלך. כך ציין השופט מצא בהקשר זה:

"כל עוד חיל האוויר איננו מאפשר קליטה ניסיונית של נשים במסלול של מקצוע הטיס, וכל עוד אינו מקיים מעקב שיטתי ומושכל אחר תיפקודן בקורס וביחידות, לעולם לא נוכל לדעת אם, בתנאים המיוחדים השוררים אצלנו, נשים עשויות להשתלב בהצלחה בצוותי האוויר. [...] ניסיון כזה יכול להתבסס על מספר לא גדול של מועמדות שתקלטנה בהדרגה במשך תקופה שתהיה ארוכה במידה מספקת כדי שתאפשר הסקת מסקנות לגבי שיעור ההצלחה ביחידות הסדירות וביחידות מילואים" (שם, עמודים, 114-115; ההדגשות הוספו – נ' ס')

השופטת שטרסברג-כהן, אף היא, סברה כך:

"נראה כי פתיחת קורס הטיס לנשים בדרך מבוקרת ומוגבלת של מספר הולם של טייסות, תוך בדיקת ההשלכות שיש לכך על הצרכים של החיל [...], יקטינו במידה משמעותית את הסיכון לפגיעה ולנזק, אם לא יבטלוהו כליל. במקום לחסום דרכן של נשים לקורס טיס, ניתן – בשלב ראשון – לנקוט צעדים דראסטיים פחות [...] וללכת בדרך הניסוי והטעייה" (trial and error) (עמודים 124-125; ההדגשות הוספו – נ' ס')

אם כן, לא רק שבית המשפט לא הביע מורת רוח מהתקדמות הדרגתית בדרך זו – ודאי לא גרס כי מדובר באי-סבירות קיצונית – אלא שניכר כי מצא בה איזון הולם בין השיקולים השונים שעל הפרק, ואף תועלות מרובות. אכן, גם מבחינה תוצאתית, מודל ההתנסות – שהוחל בהמשך גם לגבי קורס חובלים – הוביל בפועל להשתלבות מוצלחת של נשים בקורס טיס ובקורס חובלים.

77. הדברים אינם נכונים רק במישור הפוזיטיבי; הגיונם בצדם. כך, הגם שאני קשוב לטענת העותרות, שלפיה תהליך השינוי בדרך לשילוב נשים בתפקידי לוחמה מתנהל בקצב שאינו משיע רצון, סבורני כי השגת המטרה המדוברת, בתהליך מדוד, מתון ושקול, אין בה כדי לסכל את השינוי הדרוש; אדרבה, דומני, כי ההפך הוא הנכון. שינויים גדולים, אפילו כאלה שאין חולק בדבר חשיבותם ונחיצותם, פעמים רבות מוטב להם שיעשו בזהירות, עקב בצד אגודל. דווקא למעוניינים בהצלחתם ובהתמדתם של שינויים כאמור יש טעם טוב לתמוך בהתנהלות ברוח זו, שביסודה שני טעמים מרכזיים.

78. הטעם הראשון, והחשוב מביניהם, הוא בעל אופי מעשי, ועניינו בחוסר הוודאות הנלווה בהכרח לכל תהליך השינוי – הן באשר לאופן שבו נכון להגשימו, הן לגבי השלכותיו הפוטנציאליות. שינוי מדורג ומתמשך מאפשר לקברניטיו, ולחברה בכללותה, לבחון את תוצאות השינוי לאורך זמן, לתקן סטיות ולחשב מסלול מחדש בעת הצורך. לעומת זאת, 'מהפכה' מהירה וכוללת, בבת-אחת, בשם הרצון להגיע במהירות אל היעד הנכסף, עשויה להביא בצדה גם השלכות שליליות ובלתי צפויות, 'לשפוך את התינוק עם המים', מבלי שניתן יהיה 'לבודד' את הגורמים

השונים ולבצע התאמות נדרשות. יפים לעניין זה דבריו של הפילוסוף קרל פופר, אשר עמד על היתרונות הגלומים במתודה המדעית גם לצורך שינויים חברתיים: "בכל העניינים יכולים אנו ללמוד רק בדרך של ניסוי וטעייה, בעשיית טעויות ובשיפורים [...] יש לשער דווקא שבגלל חוסר הניסיון תיעשינה הרבה טעויות שאפשר יהיה לבטלן רק בתהליך ממושך ומייגע של התאמות קטנות" (קרל פופר החברה הפתוחה ואויביה 170 (אהרן אמיר מתרגם 2003)). פופר מדגיש, כי "אינני משיג על האידיאל בטענה שלעולם לא ייתכן להגשים אידיאל [...] הדבר שעליו אני מותח ביקורת [...] נוגע ליישום] שינויים מופלגים מאוד שמחמת ניסיונו המוגבל קשה לנו לחשב את תוצאותיהם המעשיות" (שם, עמוד 164).

79. הטעם השני שבגיניו סבורני כי לעתים יש לבכר שינויים מדודים וזהירים, נעוץ בהשפעה של אופי תהליך השינוי על סיכויי התקבלותו ועל התמדתו לאורך זמן. תזווה חדה של המטוטלת לצד אחד עשויה להביא, שלא במתכוון, לתוצאות הפוכות והרסניות, תוך דחיפת המטוטלת בחזרה אל הצד השני, באותה מהירות ובאותה עוצמה – אם בשל תוצאות לוואי שליליות כאמור, אם כתוצאה מקשיי ההסתגלות הנלווים לעתים לשינויים חברתיים, ואשר עשויים להקים התנגדות לעצם השינוי בכללותו. הדברים נכונים ביתר שאת, כשבסוגיות המצויות בשיח ובמחלוקת ציבוריים עסקינן, ובהתחשב באופייה המורכב של החברה הישראלית (לדברים ברוח זו, ראו למשל: בג"ץ 6427/02 התנועה לאיכות השלטון בישראל נ' הכנסת, פסקה 4 לחוות הדעת של השופטת א' פרוקצ'יה (11.5.2006)); רות גביוזן "התקווה החלולה: האם בתי משפט יכולים להביא לשינוי חברתי?" מעשי משפט ב 15 (2009).

80. בחזרה לעניינינו-אנו: הדברים לא נאמרו על דרך של קביעה כי בהכרח כך מוטב היה – או שיהיה בעתיד – לנהוג בנדון דידן; בלאו הכי, החלטה כאמור מצויה עמוק בליבת שיקול הדעת המקצועי של הרמטכ"ל, בפרט מקום בו מדובר בשיקולי ישימות, הקצאת משאבים, כשירות מבצעית, קשב פיקודי והערכת סיכויי ההצלחה של מודל כזה או אחר. כוונתי היא אך להפנות את תשומת הלב לכך שבהחלט ניתן לזהות בהחלטת הרמטכ"ל על התקדמות בדרך של התנסויות היגיון מעשי, שאינו בגדר ניסיון מתוחכם 'לגרור רגליים' ולדחות את המהלך; אדרבה, גלומות בדבר גם תועלות של ממש. הדברים יפים ביתר שאת, בהתחשב במכלול השיקולים שעל הפרק, מורכבותם והאיזון העדין שנדרש לקיים ביניהם.

81. עד כאן, התייחסות לטענות ב"כ העותרות לגבי מודל ההתנסויות. לצד זאת אוסיף, כי מודל זה, ככל שיימשך ויבוצע כהלכה, אף יאפשר להמשיך ולגבש תשתית עובדתית באשר לשתי סוגיות מרכזיות שהתעוררו במסגרת העתירות דנן. הראשונה, נוגעת לטענה שעלתה מטעם משיבי המדינה כמה וכמה פעמים, בעיקר בשלביהן המוקדמים של העתירות, שלפיה מספר הנשים המעוניינות לשרת בתפקידי הלחימה שבהם התמקדו העתירות, ועל אחת כמה וכמה אלה המסוגלות לכך – נמוך ביותר. כפי שצוין בעניין מילר, והדברים יפים לדנן, "חולשתה העיקרית והבולטת של טענה זו היא בכך שכל כולה נשענת על סברות והערכות היפותטיות ולא על לקחים שנלמדו מניסיון מעשי מצטבר" (שם, עמוד 115).

82. כך, אף אם הייתי מתעלם מנתוני ההתייצבות לימי הסיירות הייעודיים לנשים שנערכו עד עתה – שאינם מבוטלים כלל – ומן העובדה שנשים בשיעור שאינו זניח צלחו אותם ימי סיירות; כמו גם מהצלחת ההתנסות ביחידת יהל"ם, ומהשתתפותן הפעילה ורחבת ההיקף של נשים במלחמה – הרי שמוכן כי תמונת מצב אמיתית תוכל להתקבל רק לאחר כמה שנות התנסות מעשית. זאת, הן בהתחשב בכך שאת שיעור המוטיבציה ניתן לבחון באופן הולם רק בתנאי שנשים המתכוננות לשירותן הצבאי מודעות לכך שאפשרות זו פתוחה לפנייהן; הן בשים לב לכך שבמרבית המקרים, גם גברים נערכים ומתאמנים במשך זמן רב – לעתים שנים – למיונים לתפקידי לחימה, כך שאת שיעור ההצלחה בקרב נשים ניתן יהיה לבחון אך לאחר שניתנה להן הזדמנות כאמור. אף לא ניתן להתעלם מכך שמדובר בשינוי בעל היבטים חברתיים-תרבותיים, וטבעם של שינויים מסוג זה הוא שנדרש להם זמן 'להחלחל'; נפקות הדבר לענייננו, היא שעשוי לחלוף זמן-מה עד שה'מועמדת הסבירה' לשירות ביטחון תראה לנגד עיניה את הגיוס לתפקידי הלחימה מושא העתירות כאפשרות של ממש.

83. הסוגיה השנייה, קשורה בהוראת סעיף 16א(ב) לחוק שירות בטחון, אשר לפיה "לא יראו פגיעה בזכותה של יוצא צבא אשה למלא תפקיד כלשהו, אם הדבר מתחייב ממהותו ומאופיו של התפקיד". נדמה כי ככלל, ומבלי לשלול את אפשרות קיומם של חריגים, קשה להלום עמדה שלפיה מתחייב ממהותו ומאופיו של תפקיד מסוים כי נשים לא יוכלו לשרת בו, מבלי שהדבר נוסה בפועל, או שניתן להסיק מהתנסות רלבנטית דומה. ההתנסות היא שתסייע אפוא לעמידה בהוראתו של סעיף 16א(ב). עמדה אחרת, החוסמת נשים אפרוירית בהתבסס על הנחות בדבר יכולותיהן, הריהי בדיוק מה שהזהירה ממנו השופטת דורנר בעניין מילר: "סגירת מקצוע או תפקיד בפני אדם מחמת מינו [...], משדרת מסר כי הקבוצה שעמדה הוא נמנה היא נחותה, ובכך נוצרת לבנות הקבוצה [...]. תדמית נמוכה. כך מתהווה מעגל קסמים המנציח את ההפליה. התדמית הנמוכה, שיסודה בשונות הביולוגית או הגזעית, גורמת להפליה, וההפליה מאששת את הסטריאוטיפים המשפילים בדבר נחיתות המופלה" (ראו גם, והשוו: עניין שדולת הנשים, פסקה 42).

מכלל האמור עולה, כי אין בעצם ההחלטה לקדם את שילוב הנשים ביחידות הלוחמות בדרך של התנסויות כדי להקים עילה להתערבותנו.

סוף דבר

84. סיכומם של דברים: במישור העקרוני, נדמה כי אין עוד מחלוקת. המחוקק הטיל על צה"ל חובה לקיים, ככל הניתן, שוויון הזדמנויות בין המינים בשיבוץ לתפקידים בכלל, ובתוך כך גם לתפקידי לחימה. נקודת המוצא היא אפוא פתיחה של כלל התפקידים לנשים, אלא אם – והנטל לבסס זאת מוטל על המשיבים – הדבר 'מתחייב ממהותו ומאופיו של התפקיד'.

85. אכן, בעת הגשת העתירות, ניכר היה פער בין חובה זו, לבין מדיניות צה"ל בפועל (אף שאין לפחד, כי גם בעת ההיא, היתה במדיניות צה"ל התקדמות ניכרת ביחס למצב הדברים שנהג טרם תיקוני החקיקה

משנת 2000). ואולם, מאז הוגשו העתירות חלה תמורה משמעותית; צה"ל פועל בעקביות וברצינות, מתוך מחויבות ניכרת, ומתקדם בהדרגתיות אל עבר מימוש מלא של החובה החוקית המוטלת עליו. חזקה עליו כי ימשיך במגמה האמורה, תוך איזון מתמיד בין כלל השיקולים הרלבנטיים שעל הפרק, ושמירה מוקפדת על כשירות מבצעית מיטבית, בהתאם לצרכי הצבא. כך, הגם שיש עוד מלאכה לעשותה, ועדיין אין לברך על המוגמר, סבורני כי בהתחשב בכך **שעצם החובה** לקיים את האמור בצו על-תנאי – שרירה וקיימת, גם מוסכמת – ובשים לב לשיקולים הביטחוניים כבדי המשקל העומדים בבסיס החלטות הרמטכ"ל לגבי מועד קיומה של החובה, הנובעים בעיקרם מאילוץ המלחמה, אין הצדקה כי נוציא מלפנינו צו אופרטיבי. כך בכלל, ובפרט לגבי **מועד** פתיחת ההתנסות בשריון המתמרן (שמשמעותו המעשית תהא, לכל היותר, הקדמת פתיחת ההתנסות בכמה חודשים בודדים).

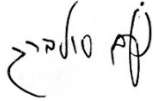
86. בשולי הדברים, אך לא בשולי חשיבותם – אין אלא להביע תודה והערכה עמוקה לכל אותם צעירות וצעירים, המבקשות ומבקשים לשאת בנטל, להתייצב ל"עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם" (משנה תורה, הלכות מלכים ומלחמות ה, א), ולעשות את מירב המאמצים כדי לתרום באופן מיטבי לביטחון המדינה, תוך השקעת מאמצים אדירים וסיכון חיים של ממש. כל זאת, מתוך תחושה עמוקה של אחריות חברתית וערבות הדדית. תבוא עליהן ועליהם הברכה.

87. הדברים נכונים בכל עת, אך הם יפים ביתר שאת בימים אלה, שעה שהמדינה מצויה במלחמה ארוכה, ארוכה, קשה עד מאוד; ובהינתן הצורך הביטחוני הדוחק, והמחסור החמור בלוחמים, על השלכותיו הרבות והקשות (ראו לעיל, פסקה 41). בנסיבות אלה, שבהן כאמור "**על הפרק לא רק סוגיה של שוויון, אלא צורך ביטחוני ממשי**" (בג"ץ 5819/24, פסקה 35), התרומה הרבה שיש לאותן צעירות המבקשות לשאת בנטל ולשרת בתפקידי לחימה, כמו גם ההערכה להן ראויות – רק מתחדדות.

88. אשר על כן, בהתאם לכלל האמור לעיל, ומשהעתירות דנן באו, במתכונתן הנוכחית, לכדי מיצוי, אציע לחברותי כי נורה על מחיקת העתירות. עוד אציע לחברותי, כי בהתחשב במשך ההליך ובהיקפו, ובשים לב לכך שהעתירות הביאו לשינוי משמעותי במדיניות צה"ל, כי נחייב את משיבי המדינה בהוצאות בסך של 40,000 ₪ לטובת העותרות.

89. טרם חתימה, הונחו לפני חוות הדעת של חברותי, אשר סבורות כי יש להורות על מתן צו מוחלט, שיחייב את צה"ל בפתיחת ההתנסות בשריון המתמרן בחודש נובמבר (המועד שבו החליט הרמטכ"ל כי תיפתח ההתנסות). אמנם, כשלעצמי, סבורני כי אין זו דרכו של בית משפט זה ליתן צווים המורים לרשויות לעשות את שהן מצהירות בעצמן כי יעשו. אך על כל פנים, מכיוון שהמחלוקת בינינו מצומצמת למדי, ראיתי להדגיש את המוסכם: חברותי ואני תמימי-דעים באשר לחובה החוקית המפורשת המוטלת על צה"ל לקיים, ככל הניתן, שוויון הזדמנויות בין המינים בשיבוץ לתפקידי לחימה; באשר לחובתו של צה"ל להמשיך לפעול

לטובת מימוש התכלית האמורה; באשר לכך שהנטל להוכיח כי 'מתחייב ממהותו ומאופיו של תפקיד' מסוים שנשים לא ישרתו בו – מוטל על המשיבים, ונדרש לבססו באמצעות התנסויות רלבנטיות; וכי הנשים המבקשות לשרת בתפקידי לחימה – ראויות לכל הערכה. דומני, כי בכך עיקר.

נעם סולברג
משנה לנשיא

השופטת דפנה ברק-ארז:

1. נאה דורש – ונאה מקיים. כך שומה עלינו לומר למשיבים שבפנינו, ובהתאם לכך להורות על קבלת העתירה באותם היבטים שלה שטרם קיבלו מענה הולם לאורך שנות ההתדיינות בתיק.
2. חברי המשנה לנשיא נ' סולברג כתב דברים יפים וחשובים ביחס לזכותן של נשים לשוויון בשירות צבאי, גם בתפקידי לחימה, ואני מסכימה עם עיקריהם ומברכת עליהם. בפסק דינו של חברי נפרסה התשתית החוקית והחוקתית שביסוד הדברים, אשר עוגניה הנורמטיביים – שבשלב הנוכחי כבר אינם חדשים – מצויים בחקיקה ובהלכה הפסוקה כאחד. אלה מורים כי עקרון העל החולש על ענייננו הוא שוויון ההזדמנויות בין גברים לנשים בכל הנוגע לשיבוץ לתפקידים בשירות הצבאי, לרבות תפקידי לחימה. אכן, במישור העקרוני חברי ואני רואים עין בעין. אולם, אני חולקת על התוצאה האופרטיבית שאליה הגיע.
3. בנושא שבפנינו נאמרו לאורך השנים הרבה מלים יפות, אך המציאות – חרף התמורות שחלו בה – לא התעלתה לרמתן במידה מספקת. הקושי אף מחריף בהתחשב בכך שבעת הזו, הניסיון המעשי מלמד שאין מדובר עוד בדיון עיוני בזכויות ערטילאיות, כי אם בעובדת חיים מוגמרת: בשנים האחרונות נשים השתתפו בתפקידי לחימה שונים והפגינו הצלחה "בשטח". בהתאמה, גם הביקוש להתמייין לתפקידי לחימה בקרב נשים עולה. דא עקא, מגמת השילוב הגוברת נתקלת פעם אחר פעם ב"תקרת זכוכית" חדשה.
4. על רקע זה, לאחר כשש שנים שבהן העתירה תלויה ועומדת – אני סבורה שיש מקום להפיכת הצו על-תנאי למוחלט בכל הנוגע לראש העתירה שעניינו שילובן של נשים במסגרת התנסות במערך השריון המתמרן. בהתאם להצהרתם העדכנית של המשיבים, התנסות כאמור מתוכננת להיפתח במחזור הגיוס של חודש נובמבר 2026. לשיטתי בשלה העת להקנות לכך תוקף מחייב של פסק דין. לצד זאת, אני מצטרפת לעמדתו של חברי המשנה לנשיא סולברג בסוגיית ההוצאות.

5. נקודת המוצא לדיון בפנינו הוא הצו על-תנאי שהוצא ביום 27.6.2023 (בהרכב הקודם שדן בעתירה – הנשיאה א' חיות עם השופטות ע' ברוך ו-ר' רונן). צו על תנאי זה נדרש לשלושה סעדים: אחד שעניינו התנסות במחלקת נידוד או מרגמות באחת מחטיבות החי"ר המתמרן; שני שעניינו התנסות במערך השריון המתמרן; ושלישי שעניינו התנסות ביחידות מובחרות ומיוחדות המקיימות הליכי מיון.

6. בזמן שחלף מאז ניתן הצו על-תנאי קוימו, לפחות באופן חלקי, שניים מן האפיקים שפורטו – התנסות ביחידת נידוד הפועלת בכפיפות לחטיבה מתמרנת וכן התנסות ביחידות מובחרות מיוחדות. לעומת זאת, ההתנסות בשריון המתמרן טרם החלה, חרף העובדה שחלפו בינתיים כמעט שלוש שנים. אכן, לא היו אלה ימים רגילים, בלשון המעטה. מלחמה קשה ועקובה מדם עברה על מדינת ישראל מאז השבעה באוקטובר 2023, וההתמודדות עם השלכותיה טרם נשלמה. בכך היה כדי להצדיק או לפחות להסביר את דחיית ההתחלה של ההתנסות בשילוב נשים בשריון המתמרן. בהתאם, קיבלנו הודעות עדכון מעת לעת ואפשרנו לצבא לקצוב מחדש זמנים לתחילת התהליך. ראוי להזכיר: מלכתחילה צוין בכתב התשובה כי ההתנסות לשילוב נשים בשריון המתמרן תחל בסוף שנת 2024. בהמשך, על רקע אירועי המלחמה נמסר כי זו נדחתה לחודש נובמבר 2025. כעת מועד זה חלף גם כן והתבשרנו על כוונה להתחיל בהתנסות רק שנה לאחר מכן, בחודש נובמבר 2026, בכפוף "לנסיבות המבצעיות ולאפשרות של חיל השריון להקצות את המשאבים והקשב הפיקודי הנדרשים לשם הצלחתה". מנקודת מבטי, לא ניתן עוד להסתפק בהצהרות מעורפלות מסוג זה. לאמיתו של דבר, מדובר בדחייה שאין לה שיעור, שלשיטתי אף אינה מתיישבת עם המחויבות ששוקפה לבית המשפט בשלבים קודמים.

7. בשונה מחברי המשנה לנשיא **סולברג** אינני סבורה אפוא שהעתירה מיצתה את עצמה. לפחות בכל הנוגע לשילוב בהתנסות בשריון המתמרן, לא ניתן עד כה מענה המניח את הדעת. כמו כן, אינני סבורה כי ניתן לומר שהמחלוקת בנסיבות העניין הצטמצמה למישור היישומי בלבד. גם אם ההיבטים העקרוניים אינם שנויים במחלוקת של ממש, יש לזכור כי הוצאתם של העקרונות מן הכוח אל הפועל היא נדבך חשוב וחיוני בהתירה לשוויון, ואין להקל בכך ראש. העתירות שבפנינו לא כוונו להצהרה חגיגית שתיחרת עלי ספר, אך תיוותר כאבן שאין לה הופכין. הן נועדו להביא לשינוי ממשי תוך עיגון של עקרון השוויון – שיסודו כאמור הן בחקיקה והן בפסיקה – בקרקע המציאות. לא למותר להזכיר כי היבט חשוב בנוסחו של הצו על-תנאי התייחס לעיתוי פתיחתן של ההתנסויות האמורות, תוך שצוין כי המשיבים נדרשים להסביר מדוע אלה לא יפתחו "כבר עתה ומבלי להמתין להשלמת ההתנסויות" שכבר הוחל בהן. גם במובן זה שאלת העיתוי ניצבה במוקד הדיון לאורך כל הדרך, ולא כעניין יישומי בלבד – אלא כעניין שבמהות. דחיית ההתנסות בשריון המתמרן פעם אחר פעם אינה משקפת אך קושי יישומי, כי אם פגיעה נמשכת בשוויון. בהקשר אחר ציינתי כי "בתחום המשפט מוכרת המימרה הגורסת כי 'צדק מאוחר הוא צדק שנשלל' (justice delayed is justice denied)" (בג"ץ 6733/21 עמותת "צדק לילדים" נ' שר הבריאות, פסקה 38 (8.5.2024)). נראה שמימרה זו יפה גם לענייננו, כך שעיכוב כשלעצמו יכול לייצור קושי שאינו רק יישומי או טכני.

8. אני מסכימה עם חברי המשנה לנשיא **סולברג** כי ההתפתחויות שחלו לאורך שנות ההתדיינות הביאו לשינוי של ממש בתשתית שהונחה ביסוד העתירה. אולם, אלו הם פני הדברים רק ביחס לשניים מבין שלושת הראשים של הצו על-תנאי שהוצא. ההחלטות החדשות שהתקבלו ביחס לראש האחרון שנותר תלוי ועומד ביטאו אמנם התקדמות

מסוימת. אולם, וזה עיקר, הן לא הביאו לשינוי של ממש בתשתית הנוגעת לשילובן של נשים בשריון המתמרן. ההפך הוא הנכון: שעריו של השריון המתמרן נותרו סגורים בפני נשים – במשך שנות דור לפני הגשת העתירה, וגם במהלך שש שנות ההתדיינות בה. נתון יסודי זה נותר על כנו, והוא אבן הבוחן המרכזית לשאלה האם בעת הזו דין העתירה להימחק. אני משיבה על שאלה זו בשלילה.

9. לא למותר לציין כי המענה החלקי להשתלבות נשים ביחידות השריון המתמרן אינו רק פרט אחד שחסר. במובנים רבים זהו מרכיב מרכזי של הצו על-תנאי שניתן מבחינת הסיכוי המעשי לתמורה ממשית בשילובן של נשים לוחמות ביחידות היבשה. היחידות המיוחדות, כשמן כן הן – מיוחדות. מספר המתקבלים אליהן הוא מצומצם, גם בקרב הגברים. ההתנסות ביחידת הניוד נתקלה בקשיים הנוגעים להתאמה פיזיולוגית. לנוכח האמור, בעת הזו ההתנסות בשריון המתמרן היא בעלת פוטנציאל המשמעותי ביותר לשילוב נשים בתפקידי לחימה מן הבחינה המספרית. במובן זה מדובר באפיק חשוב, ולא בחלופה אחת מני רבות.

10. חברי המשנה לנשיא **סולברג** ציין בהתייחס לתקדים המכונן שנקבע בבג"ץ 4541/94 **מילר נ' שר הביטחון**, פ"ד מט(4) 94 (1995) (להלן: **עניין מילר**) כי "המחלוקת... גודרה, בעיקרו של דבר, לשאלה אם התבססות צה"ל על 'טעמים תכנוניים', 'כדאיות מערכתית' ו'מגבלות ארגוניות' מצדיקה למנוע מנשים באופן גורף את האפשרות להתמייין לקורס טיס, מבלי להתחשב ביכולותיהן. התשובה שניתנה על שאלה זו – היתה בשלילה; נקבע, כי המדיניות האמורה של צה"ל, עולה כדי הפליה הפוגעת באופן פסול בזכות החוקתית לשוויון" (פסקה 43 לחוות דעתו). על רקע זה, אינני סבורה שיש לייחס משקל משמעותי להבחנה שבה חברי מצדד בהמשך חוות דעתו "בין התחשבות בשיקולים כגון דא לצורך החלטה על שאלת **עצם קיומה** של ההתנסות, לבין התחשבות בהם לשם קביעת **מועד** פתיחת ההתנסות" (פסקה 64 לחוות דעתו). לאמיתו של דבר, לא מצאתי כי בנסיבות העניין מדובר בהבחנה שעומדת על רגליים איתנות. להתרשמותי, טענותיהם של המשיבים בדבר ההצדקה לדחיית ההתנסות מעת לעת – כדוגמת הצורך ב"קשב פיקודי" וב"הקצאת משאבים" – דווקא מחדדות את המתח עם פסק הדין שניתן בעניין **מילר**. אפילו ניתן היה לקבל את הטעמים הקונקרטיים לדחייה זו או אחרת בפתיחת ההתנסות, נראה שהמשקל שיש לייחס לטעמים מסוג זה פוחת כאשר הדחייה היא חוזרת ונשנית. בסופו של דבר, הדחיות מצטברות זו לזו ו"הכמות הופכת לאיכות". דחייה ועוד דחייה, ואז דחייה נוספת – בעולם המעשה, כמוהן כמניעה גורפת. ובל נשכח כי ענייננו ממוקד בשלב ההתנסות בלבד, כאשר הדרך להסדרת מסלול קבוע לגיוסן של נשים לשריון המתמרן תלויה בתוצאותיה, ובמובן זה – עודנה לוטה בערפל. לכאורה, אנו נמצאים בעידן אחר, המשתקף בין השאר במחויבות שביטאו המשיבים לשילובן של נשים גם בתפקידי לחימה. אולם, יש להיזהר שמא הרטוריקה הנכונה תישאר ללא גיבוי מעשי לאורך זמן.

11. אינני מתעלמת מקשיי התקופה, החל במלחמה המרה שפרצה ביום השבעה באוקטובר 2023 והמשך בסבבי הלחימה מול איראן, האחרון שבהם במהלך כתיבתו של פסק הדין. על רקע זה המתנו בסבלנות רבה למספר רב של עדכונים מן המשיבים, תוך שאנו מייחסים משקל ממשי לאילוצים הביטחוניים. עוד אבהיר כי לאחר שעיינתי בדברים, אני סבורה כי אין בנספח החסוי שהוגש די כדי להצדיק העדר התחייבות לתאריך קונקרטי לתחילתה של ההתנסות. אכן, מטבע הדברים המועד המדויק יכול להיות דחוי במידת מה, ולהשתנות בהתאם לצרכי הצבא ולתנאים הביטחוניים. כך אכן היה עד עתה. אך פטור בלא כלום אי אפשר. יש להגדיר באופן ברור מועד אחרון לביצוע

ההתנסות, כעוגן קבוע ומחייב. אני חוששת שסיום הדיון שבפנינו בהצהרות בעלות חשיבות אך ללא סעד קונקרטי – יחזיר אותנו במידה רבה לנקודת ההתחלה.

12. בהתחשב במכלול השיקולים שהוצגו לפנינו, אני סבורה כי יש לראות במועד העדכני שבו נקבו המשיבים גבול עליון לפתיחת ההתנסות לשילוב נשים בשריון המתמרן. כשלעצמי הייתי נכונה להורות על מועד מוקדם אף יותר לתחילת ההתנסות, אולם מטעמים מעשיים הנוגעים לצורך לאפשר היערכות מתאימה, ולא כל שכן על רקע מאמצי הלחימה הנמשכים – ניתן לשיטתי להסתפק במועד שהציעו המשיבים ולפתוח בהתנסות לשילוב נשים בשריון המתמרן החל ממחזור הגיוס של חודש נובמבר 2026. המועד האמור מותיר למשיבים מרחב גמישות גדול דיו ומעניק להם זמן היערכות מספק. אין אפוא מקום להמשיך ולאפשר את דחייתה של ההתנסות עוד ועוד. נדרש לעגן את המועד שצוין כמועד מחייב בפסק דין.

13. אני מבקשת להוסיף ולומר את המובן מאליי במידה רבה, ובכל זאת חשוב שיאמר: שילובן של נשים בתפקידי לחימה אינו מקדם רק את מימושה של הזכות לשוויון, אלא משקף גם את הצורך של הצבא עצמו להפיק את המרב מהפוטנציאל האנושי הקיים במדינת ישראל לצורך התמודדות עם האתגרים הביטחוניים. אין מדובר אפוא ב"איוון אינטרסים" בין הצורך הביטחוני לבין הזכות לשוויון. נהפוך הוא: אלה הם שני וקטורים המורים לאותו כיוון.

14. למעלה מן הצורך אוסיף גם את זאת: גורמי הצבא התייחסו לצורך לבצע התנסות מדוקדקת ומפורטת בכל הנוגע לשילובן של נשים ביחידות השריון המתמרן. התנאים האופטימליים לעריכתה של התנסות זו במתכונת המלאה הלכו והתרחקו בשל אירועי המלחמה. על רקע זה ניתן לתהות אם לא היה מקום לראות בתקופת המלחמה שחלפה לא רק גורם מעכב לעריכת הניסוי ב"תנאי מעבדה", אלא גם "מחקר שדה" שסיפק עדויות רבות ביחס לתפקודן של נשים בשדה הקרב בתקופה זו, לרבות בכוחות השריון (ומבלי להקל ראש בהבחנה בין פעילות כוחות השריון בהגנת הגבולות לפעילות של שריון מתמרן). למעשה, מסוגלותן ואומץ ליבן של נשים חזרו ובאו לידי ביטוי במסגרת הלחימה הקשה בשנים האחרונות. מבחינה זו, המלחמה אולי הצריכה עיכוב מסוים בחלק מן היוזמות, אך בד בבד סיפקה בעצמה משנה הצדקה לקידום המהלך, וזאת על בסיס הצלחות מוכחות. הדברים יפים לא רק בשמי הארץ, אלא גם על הקרקע המוצקה שלה.

15. חברי המשנה לנשיא **סולברג** הזכיר, ובצדק רב, את העובדה ששילובן של נשים בתפקידי לחימה בצבא, כמו גם קידום נשים לתפקידים בכירים בשירות הציבורי, הוא חובה מפורשת הנובעת מן החוק עצמו. אבקש להמשיך בדרך ההשוואה ולציין כי גם שילוב נשים בתפקידים בכירים בשירות הציבורי לוקה עדיין בחסר, חרף הוראות חוק מפורשות ועתה אף לאחר שניתנו פסקי דין של בית המשפט העליון בנושא זה (ראו: בג"ץ 1363/23 **שדולת הנשים בישראל נ' הממשלה**) פסק דין מיום 24.2.2025; החלטות מהימים 28.10.2025, 11.1.2026, 19.2.2026 ו-16.3.2026)). הניסיון אפוא מלמד כי אין די בעקרונות נכונים. לא המדרש עיקר, אלא המעשה.

16. ומן הכלל אל הפרט: אציע כי נורה על הפיכת חלקו הנותר של הצו על-תנאי למוחלט במובן זה שנשים ישולבו בהתנסות במערך השריון המתמרן לא יאוחר ממחזור הגיוס של חודש נובמבר 2026.

17. לפני חתימה אציין כי כעת הונחה בפני חוות דעתה של חברתי השופטת רונן ואני רואה להצטרף לדבריה החשובים. מסלול ההתנסות שעמד ביסוד ההתדיינות התווה מלכתחילה התחלה צנועה ויש להיזהר מהפיכתה של התנסות חד-פעמית לחזות הכול. מכל מקום, ומשהדיון בפנינו תחום לגדרו של הצו על-תנאי – הפיכתו למוחלט ממוקדת בהתנסות שטרם הוחל בה עד היום במערך השריון המתמרון.

דפנה ברק-ארז
שופטת

השופטת רות רונן :

חברי המשנה לנשיא נ' סולברג פירט בהרחבה את קורותיהן של העתירות שלפנינו, והגיע בסופו של דבר למסקנה שלפיה בשלב הנוכחי, לאור כבדת הדרך המשמעותית שעבר נושא שירות נשים בצה"ל בתפקידי לחימה, כמו גם מחויבותו של הצבא להוסיף ולממש את החובה החוקית המוטלת עליו לשירות שווה של נשים וגברים – העתירות מיצו את עצמן.

עיקר דבריו של חברי מקובל גם עלי, כפי שאפרט להלן. עם זאת, הגם שאני מצטרפת למרבית הנימוקים שבחוות דעתו, הרי שבדומה לחברתי השופטת ד' ברק-ארז, נימוקים אלה מובילים לטעמי למסקנה כי הגיעה העת להפוך את הצו על-תנאי שניתן בעתירות לצו מוחלט, כפי שיפורט להלן.

הרקע לדיון

1. השירות הצבאי הוא חובה אזרחית החלה, על פי חוק שירות ביטחון, על כל אזרח ואזרחית שמלאו להם 18 שנים (סעיף 13 לחוק שירות ביטחון, התשמ"ו-1986; בג"ץ 1532/00 דה ברמקר נ' שר הביטחון, פ"ד נד(2) 297, 302 (2000); בג"ץ 739/15 כליפה נ' שר הביטחון, פסקה 2 (15.10.2015)). בצד היותו חובה חוקית, הגיוס לצה"ל נתפס בציבוריות הישראלית גם כזכות חוקית – הזכות לחוב בחובת השירות. כפי שחברי ציין באחת הפרשות – "השירות בצה"ל – עיקרו זכות ומיעוטו חובה" (בג"ץ 1877/14 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת, פסקה 44 לחוות דעתו של השופט נ' סולברג (12.9.2017)). תפיסה זו קנתה לה שבייתה בספר החוקים ובפסיקת בית משפט זה, אשר הכירו בכך שנשיאה בנטל השירות בצה"ל – לצד היותה חובה, היא גם זכות; ולצד היותה זכות בעלת תוקף חברתי ומוסרי, היא גם זכות בעלת תוקף משפטי.

על רקע נקודת מוצא זו, השתרשה הגישה כי על הצבא לנקוט באמות מידה שוויוניות בגיוס לצה"ל ובמתן הזדמנות שווה להתמייין לשירות בתפקידים שונים (בג"ץ 4541/94 מילר נ' שר הביטחון, פ"ד מט(4) 94 (1995) (להלן: **בג"ץ אליס מילר**); בג"ץ 6427/02 התנועה לאיכות השלטון בישראל נ' הכנסת, פ"ד סא(1) 619, פסקה 38 לפסק דינו של המשנה לנשיאה (בדימ') **מ' חשין** (2006); בג"ץ 1844/13 **תמרי נ' שר הביטחון** (12.11.2013); אהרן ברק **חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק-יסוד: חופש העיסוק** 2163, 2174-2176 (כרך ד', 2023)).

2. מראשית דרכו של צה"ל, נקבעה בו – באופן יוצא דופן בקנה מידה בינלאומי באותה העת – חובת גיוס לגברים ולנשים כאחד. לצד זאת, כפי שתיאר חברי, בתחילת הדרך האפשרויות שהיו פתוחות בפני נשים לשירות בצה"ל היו מוגבלות – וככלל לא ניתן היה לשבץ נשים לתפקידי לחימה. אלא שבמרוצת השנים חלו תמורות במצב המשפטי ביחס למהות התפקידים שבהם ניתן לשבץ נשים.

נקודת ציון מרכזית בהקשר זה היא בג"ץ **אליס מילר**, שבו נקבע כי מדיניות הצבא המונעת באופן גורף מנשים להתמייין לקורס טיס ולהצטרף לשורותיו – היא הפליה פסולה הפוגעת בזכות החוקתית לשוויון. כפי שתיאר חברי בפירוט, בפסק דין זה נקבעה נקודת המוצא שלפיה ככלל "**צה"ל אינו יכול להישמע בטענה שנשים פסולות לתפקיד כלשהו מחמת היותן נשים**" (שם, בעמ' 117). נקבע שם כי סגירת שערי קורס טיס בפני נשים פוגעת בכבודן, משפילה אותן ומשדרת כלפיהן מסר של נחיתות; ובשים לב לכך לא ניתן להתבסס על טיעונים תקציביים או תכנוניים גרידא כדי להצדיק את הפגיעה בזכותן של נשים לשוויון. עוד נקבע שם, כי פסילה של חיילת למילוי תפקיד זה או אחר אך בשל היותה אישה היא מותרת רק כאשר מינה של המועמדת מהווה שוני הרלוונטי למילוי התפקיד – כזה אשר לא ניתן לנטרול על מנת להשיג שוויון הזדמנויות.

3. המחוקק בחר להלך בדרך שסלל בית המשפט – וחוקק את תיקון מס' 11 לחוק שירות ביטחון – אשר צירף לחוק זה את סעיף 16א הקובע את עקרון היסוד שלפיו "**לכל יוצא צבא אשה זכות שווה לזכותו של יוצא צבא גבר, למלא תפקיד כלשהו בשירות הצבאי**". לאחר מכן, נקבע גם תיקון מס' 2 לחוק שיווי זכויות האישה, התשי"א-1951 (להלן: **חוק שיווי זכויות האישה**) אשר הוסיף בסעיף 6ד לחוק את ההוראה שלפיה "**לכל אישה המועמדת לשירות בכוחות הביטחון, או המשרתת בהם, זכות שווה לזכותו של האיש למלא כל תפקיד, או להיות מוצבת בכל תפקיד**". שני התיקונים הללו עיגנו עלי ספר באופן ברור ושאינו משתמע לשתי פנים את הכלל שלפיו זכותה של האישה במילוי תפקידים בשירות הצבאי היא ככלל שווה לזכותו של הגבר. החריג לעיקרון הזכות השווה לשמש בכל תפקיד, המופיע בשני הסעיפים הללו, חל כאשר מדובר במקרים בהם לא ניתן להעניק זכות שווה בשל אופי התפקיד או מהותו (וראו גם פסקה 39 לחוות דעתו של חברי).

4. הכלל החקוק בדבר חובת השוויון בין גברים לנשים במיון ובשיבוץ לתפקידים בצה"ל נועד להגשים מספר תכליות. בראש ובראשונה, יסודו של כלל זה בעקרון השוויון שהוא "מנשמת אפו של המשטר החוקתי שלנו כולו" (בג"ץ 98/69 **ברגמן נ' שר האוצר**, פ"ד כג(1) 693, 698 (1969)) – הוא נגזרת של הזכות החוקתית לשוויון ושל חובת השוויון במשפט המינהלי. הגישה שלפיה שוויון בין המינים הוא עיקרון תשתיתי במשפט הישראלי – שזורה בפסיקתו של בית משפט זה החל מראשית דרכו (בג"ץ 202/57 **סידיס נ' בית-הדין הרבני הגדול, ירושלים**, פ"ד יב 1528 (1958); בג"ץ 953/87 **פורז נ' ראש עיריית תל-אביב-יפו**, פ"ד מב(2) 309, 333-334 (1988); בג"ץ 2671/98 **שדולת הנשים בישראל נ' שר העבודה והרווחה**, פ"ד נב(3) 630 (1998) (להלן: **עניין שדולת הנשים**)). כזכור, עוד בטרם באו לעולם העוגנים הסטטוטוריים בחוק שירות ביטחון ובחוק שיווי זכויות האישה – בית משפט זה קבע את חובתו של צה"ל לשוויון הזדמנויות לנשים בבג"ץ **אליס מילר**, כנגזרת של הזכות לשוויון.

בראי דברים אלה, יש להבהיר כי הבסיס הנורמטיבי של חובת הצבא להבטיח שוויון בין גברים לנשים בשיבוץ לתפקידים אינו מתמצה בהוראות החוק האמורות – אלא ששורשיה של חובה זו נטועים גם, וקודם כל, בזכות החוקתית לשוויון. חשיבותן של הוראות חוק שירות ביטחון וחוק שיווי זכויות האישה נעוצה בכך שהן מספקות לנו הנחיה ברורה, ודאית וחד-משמעית באשר לחובות הצבא בכל הנוגע לשוויון בין גברים לנשים – ולמקרים החריגים שבהם פגיעה כאמור עשויה להיות מידתית ומוצדקת. יחד עם זאת, אין לומר כי הן המקור הנורמטיבי היחיד והבלעדי של חובה עקרונית זו – אשר הורתה כאמור עוד קודם לחקיקתן, בזכות החוקתית לשוויון המעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. כפי שיובהר בהמשך, עשויה להיות לכך חשיבות במסגרת הדיון הנוגע להפרה של חובה זו.

5. תכלית נוספת של השוויון בין גברים לנשים בתפקידים צבאיים היא מיצוי יעיל ומלא של כוח האדם בצה"ל, באופן המאפשר לצה"ל לעמוד בכל משימותיו. אף המשיבים מדגישים כי המדיניות שבה נוקט הצבא, להרחבת שילובן של נשים בתפקידים צבאיים שונים, מבוססת בין היתר על "**רצונו של צה"ל למצות את כלל המשאבים העומדים לרשותו באופן מיטבי, כדי לחזק את מוכנותו ולעמוד במשימתו – הבטחת ביטחון המדינה והגנה על אזרחיה ותושביה**". זאת, נוכח תרומתן האדירה של נשים לביצוע משימות הצבא כבר כיום, ולפוטנציאל התרומה של נשים לוחמות בעתיד.

הדעת נותנת כי שוויון הזדמנויות במיון לתפקידים בצה"ל, ובהינתן המועמדים והמועמדות על פי כישוריהם בלבד – מבטיח כי המועמדים המתאימים ביותר ישובצו לכל תפקיד. מעבר לכך, במישור הכמותי, העובדה שנשים כיום משמשות כחמישית מהכוח הלוחם של צה"ל – מעידה על כך שפתיחת מכלול התפקידים בפני נשים היא חיונית לבניין כוח האדם של הצבא. נקודה זו מקבלת משנה חשיבות לנוכח

מצוקת כוח האדם הלוחם השוררת כיום בצבא, שכן שירות של נשים בתפקידי לחימה מרחיב באופן ניכר את שורות הנושאים בעול הביטחון וההגנה, שמשקלו גבר כידוע בשנים האחרונות.

6. יתרה מכך, חובת השוויון המוטלת על הצבא היא בעלת חשיבות גם בהיבט החברתי. כך, קיומה של "חלוקת עבודה" בין גברים לנשים בצבא, המגבילה את שירותן של נשים בתפקידי מפתח והובלה צבאיים, עשויה להיות בעלת החצנות שליליות על מעמדן של נשים בחיים החברתיים והציבוריים. מתצהיר התשובה של המשיבים עולה כי הרמטכ"ל נתן משקל "למשמעות הערכית והציבורית של מתן הזדמנות לנשים להתמייין כבר כעת ליחידות מבוקשות ואיכותיות, המצויות בחוד החנית של העשייה המבצעית בצה"ל". באקדמיה נשמעה זה מכבר ההשקפה כי בהתחשב בחשיבות הסמלית והציבורית של צה"ל כזירת התרחשות ציבורית משמעותית – ההבחנות המגדריות הקיימות במסגרתן משפיעות ומחזקות את אי-השוויון בין גברים ונשים אף בחיים האזרחיים (דפנה יזרעאלי "מגדור בשירות הצבאי בצה"ל" תיאוריה וביקורת 14, 85 (1999); אורנה ששון-לוי "מבוא תיאורטי: מארגון ממוגדר למשטרי אי-שוויון: מבט אנליטי על מגדר וצבא במחקר בישראל" מגדר בבסיס - נשים וגברים בשירות הצבאי. (2018) 20

השפעה זו עשויה לחול גם באופן ישיר, אך גם בעקיפין כאשר סגירת התפקידים בפני נשים – ובפרט תפקידים קרביים המצויים בחוד העשייה הצבאית – משדרת מסר של נחיתות ומנציחה הבניות חברתיות שליליות ביחס לנשים. כדבריה המדויקים של השופטת ד' דורנר בבג"ץ אליס מילר: "סגירת מקצוע או תפקיד בפני אדם מחמת מינו, גזעו או כיוצא באלה, משדרת מסר כי הקבוצה שעמה הוא נמנה היא נחותה, ובכך נוצרת לבנות הקבוצה ולבניה תדמית נמוכה. כך מתהווה מעגל קסמים המנציח את הפליה. התדמית הנמוכה, שיסודה בשונות הביולוגית או הגזעית, גורמת להפליה, וההפליה מאששת את הסטריאוטיפים המשפילים בדבר נחיתות המופלה." (שם, בעמ' 134).

7. על המסגרת הנורמטיבית האמורה אין חולק. הצדדים תמימי דעים כי על צה"ל מוטלת חובה חוקית ליתן זכות שווה לגברים ולנשים לשמש בכל תפקיד, למעט מקרים חריגים שבהם ימצא כי ההבחנה נובעת מאופי התפקיד או מהותו. בהתחשב בכל האמור, ניתן היה להניח כי כלל התפקידים הצה"ליים ייפתחו על אתר לנשים אשר ירצו להתמייין אליהם, למעט אותם חריגים בודדים שהצבא יצביע עליהם ויבהיר מדוע בשל אופי התפקיד או מהותו, נשים אינן יכולות לשרת בהם. אלא שבפועל אלה אינם פני הדברים. על אף חקיקת תיקון מס' 11 לחוק שירות ביטחון ותיקון מס' 2 לחוק שיווי זכויות האישה לפני למעלה מחצי יובל – לא נפתחו עדיין כלל המקצועות הצה"ליים לנשים, ונותרו תפקידים רבים – ובפרט תפקידי לחימה – שנשים אינן יכולות להתמייין אליהם.

על רקע מצב דברים זה, הוגשו העתירות דנן לפני כמעט שש שנים – בהן נטען כי צה"ל נוהג בהפליה ממוסדת ובלתי-חוקית כלפי נשים בשיבוץ לתפקידי לוחמה. הצבא אמנם לא חלק על מחויבותו למתן הזדמנות שווה לגברים ולנשים להשתבץ ולהתמייין לכלל התפקידים המתאימים – אך הוא עמד על כך

שיש לבצע תהליך מדורג המבוסס על פתיחת התנסויות שנועדו לצבור ניסיון ולהפיק לקחים, כדי לגבש הערכה של האפשרות המבצעית והמקצועית לשלב נשים בתפקידי לחימה נוספים.

8. כפי שתיאר חברי בהרחבה, מאז הגשת העתירות – ובפרט מאז שניתן בהן צו על-תנאי – חלו שינויים של ממש במצב השורר בשטח. בין היתר, נפתחו מסלולי התנסות לשירות לוחמות ביחידת יהל"ם, יחידת 669 ובסיירת מטכ"ל; וכן גובשה מתכונת שבה נשים מועמדות לשירות ביטחון יוכלו להתמייין במסגרת 'יום סיירות'. על פי הודעות העדכון מטעם המשיבים, ההתנסויות השונות מצויות בשלבים שונים. ההתנסות ביחידת יהל"ם כבר העמידה כמה עשרות לוחמות, שאחדות מהן אף משמשות בתפקידי קצונה ביחידה. לעומת זאת, הגם שהאפשרות להתמייין לסיירת מטכ"ל וליחידת 669 נפתחה, אף לוחמת לא סיימה בהצלחה את מסלול ההכשרה.

כמו כן, נפתחה התנסות להקמת צוות לוחמות במקצוע חי"ר ניוד – אשר הוחלט לעצור אותה בשל אי-עמידת החיילות בדרישות הכושר הגופני; ובשנת 2026 צפויה להיפתח התנסות נוספת לשילוב לוחמות במקצועות החי"ר. מעבר לכך, הוחלט על פתיחת התנסות בהכשרת לוחמות לתפקידים בחיל השריון המתמין בסוף שנת 2024 – התנסות אשר נדחתה מטעמים שונים, בתחילה לחודש נובמבר 2025, ובהמשך לחודש נובמבר 2026.

9. שינוי משמעותי רלוונטי נוסף שאירע מאז הגשת העתירות התחולל עם פרוץ המלחמה. ביום 7.10.2023, כאשר אלפי מחבלים חדרו מרצועת עזה אל תוך גבולות מדינת ישראל – לוחמות רבות היו אלה שעמדו בשער. רבות מהן לא המתינו לפקודה, הסתערו וניהלו שעות ארוכות של לחימה עצימה, תוך שהן הודפות מאות מחבלים במקצועיות ובעוז רוח. מאז אותה שבת, נשים ממשיכות ליטול חלק בלתי נפרד במאמצי ההגנה והלחימה המרוכזים בגזרות השונות – ומשמשות בתפקידים שונים ומגוונים בין היתר כתצפיתניות, כלוחמות בחיל האוויר, בחיל הגנת הגבולות והאיסוף הקרבי, כרופאות וכפרמדיקות. נשים לוחמות נטלו חלק בתמרון הקרקעי כתף אל כתף לצד גברים לוחמים, וחירפו נפשן גם מעבר לגבול. חלקן שילמו את המחיר היקר מכל, ונפלו בקרבות ובפעילות מבצעית בגזרות השונות; ורבות אחרות נפצעו. טייסות, נווטות ונשות צוות אוויר – נטלו חלק בתקיפות האוויריות, לרבות בתקיפות באיראן. כל אלה ורבות אחרות תרמו תרומה רבת-ערך לביטחון המדינה באחריות, במסירות ובגבורה – ועל כך הן ראויות להערכה והוקרה שקשה להפריז בעוצמתה.

המלחמה העזה שמנהלת ישראל בהזיתות שונות, חייבה נשים רבות לקחת חלק במשימת ההגנה – ובה בעת זיכתה אותן באפשרות לקבל על עצמן תפקידים רבים. בעטייה של שעת החירום, התרחשו שינויים אלה לעתים שלא מכוח החלטת מדיניות עקרונית, אלא גם מכוח אילוץ המערכה ושדה הקרב. המשיבים ציינו כי תחקור ולמידה של השתתפות נשים במאמצי המלחמה עודם מתבצעים; אך מכל מקום –

המציאות הזו, על תוצאותיה, גם היא נתון משמעותי שלא ניתן להתעלם ממנו כאשר שוקלים את נימוקי הצדדים במסגרת העתירות הנוכחיות.

גדר המחלוקת בעת הנוכחית

10. המגמה המצטיירת בשנים האחרונות ובפרט מאז הגשת העתירות היא של התקדמות – מדודה אך עקבית – של צה"ל אל עבר היעד של עמידה בחובת השוויון. מגמה זו באה לידי ביטוי הן ביחידות החדשות ששורותיהן נפתחות לנשים מאז הגשת העתירות; הן בעלייה הקבועה בהשתתפות נשים במערך הלוחם ביחידות הקיימות. התלם שבו צועדים המשיבים הוא מעודד – וכברת הדרך שנעשתה בו עד כה היא ראויה לציון.

ברם, המצב הנוכחי עודנו לוקה בחסר, משטרם הושגה התוצאה המיוחלת שבה נשים ישולבו בכל התפקידים נושא העתירות דנן – זולת כאלה שנקבע לגביהם אחרת בהתאם לחריג הקבוע בחוק. כפי שקבע חברי, תפקידי לוחמה רבים – ביחידות מיוחדות ומובחרות, ובמקצועות החי"ר והשריון – עודם סגורים בפני נשים, וזאת מבלי שנקבע לגביהם כי בשל אופי ומהות התפקיד לא ניתן לפעול לשילוב של נשים בהם. בחלק ניכר מאותן יחידות – האפשרות של שילוב נשים טרם נוסתה אף במתכונת של 'פיילוט'. מצב זה אינו עולה בקנה אחד עם הוראות החוק.

גם בנוגע לתפקידים נושא הצו על-תנאי שלפנינו ולפתיחת ההתנסויות בהם, אף שכאמור נעשתה קפיצת מדרגה שאין להקל בה ראש – אין לומר כי הגענו אל היעד הנכסף. הצבא אמנם מכיר בחובותיו לקיים את האמור בצו על-תנאי – אך הדרך לשם עוד ארוכה. המשיבים עצמם הדגישו כי יש לקיים הליך מדורג, ועל אף שניתן מענה מסוים לראשי הצו על-תנאי – מימוש מלא של שלושת הראשים הללו יארך זמן ממושך, והוא טעון השקעת קשב פיקודי והקצאת משאבים רחבה.

11. חברי המשנה לנשיא סבור כי העתירות הגיעו לפרקן ומיצו את עצמן – וכי דינן בעת הזו להידחות. כאמור, גם לשיטתי אין עוד טעם בהמשך הליווי השיפוטי של העתירות; אך בשונה מחברי, אני סבורה כי המסקנה המתבקשת מכך בנקודת זמן זו היא כי דין העתירות להתקבל.

על מנת להבהיר את עמדתי, אדרש לשתי שאלות. תחילה אבחן את השאלה **כיצד על צה"ל למלא את חובותיו החוקיות באופן מעשי בעת הנוכחית** – זאת הן מבחינת אמות המידה העקרוניות ליישום מודל ההתנסויות, הן באופן אופרטיבי בראי הצו על-תנאי שניתן בעתירות. בהתחשב במענה לשאלה זו, השאלה השנייה היא **האם ובאיזה אופן אי-עמידה של צה"ל בחובותיו, מצדיקה הושטת סעד על ידי בית משפט זה**.

אופן מימוש חובת השוויון

12. תחילה יש לפתוח ולהדגיש את המובן מאליו – חובת הצבא לנקוט ביחס שוויוני כלפי נשים בשיבוץ ובמיון לתפקידים, שעל קיומה אין מחלוקת, היא **חובה משפטית**. איננו עוסקים בשאיפות ערכיות או בשאלות של מדיניות צבאית רצויה – אלא בהוראה חוקית מחייבת בעלת תוקף משפטי. על כן, אין די ברצון טוב, בהכרזות עקרוניות ובהשתדלות מצד הצבא כדי להכיר בעמידתו בחובה זו – אלא שמדובר בחובה שהעמידה בה נמדדת **במבחן התוצאה**. מעבר לכך, במובן ההופלדיאני, כנגד חובה זו ניצבת זכותן של חיילות ומועמדות לשירות ביטחון להזדמנות שווה להתמייין לתפקידים ולמלא את כל המשימות הצבאיות המוטלות על גברים – וגם את זאת יש להביא בחשבון.

13. אף על פי כן, לנוכח אתגרים מעשיים הכרוכים בפתיחת שערי היחידות השונות בפני נשים, המשיבים מדגישים כי הדרך למלא בעת הזו את חובת השוויון היא באמצעות **מודל ההתנסויות**. מודל זה מבוסס על קידום שילוב הנשים בתפקידים בהדרגה, תוך פתיחת מסגרות מצומצמות וזמניות ביחידות אחדות, באופן שנועד לבחינה מבוקרת וצבירת ניסיון – בטרם תקבל החלטה קבועה על עצם שילובן ביחידות אלה ואחרות ועל אופן השילוב. לדברי המשיבים, שימוש בהתנסויות תחילה מעלה את סיכויי ההצלחה של שילוב הלוחמות בתפקידים אלה. זאת, משום שמודל זה מאפשר תהליך למידה והפקת לקחים; מבטיח הגנה על בריאות החיילות המגויסות ושלמות גופן; ומאפשר הקצאת משאבים מרוכזת למעטפת הלוגיסטית הנדרשת לטובת שילוב הלוחמות ביחידות הקיימות.

מודל ההתנסויות אומץ בבג"ץ **אליס מילר** כדרך מתאימה לשילוב נשים בקורס טיס; הוא נמצא כמודל בעל סיכויי ההצלחה הגבוהים ביותר במסגרת עבודת המטה בצה"ל; וניכר כי בחיי המעשה מדובר במודל הנושא פירות – כפי שנמצא בניסיונות מוצלחים קודמים. בית משפט זה קיבל את מדיניות הצבא בהיבט הזה, ובהתאם לכך – אף הצו על-תנאי שיצא תחת ידנו בעתירות דנן עסק ביישום של חובת השוויון באמצעות שילוב נשים בהתנסויות.

14. אף שכאמור מודל ההתנסויות התקבל על ידינו, אין די בעצם קיומו או בכוונה לקיימו כדי לסיים את הדיון. כפי שציניתי לעיל, חובת הצבא איננה חובת השתדלות גרידא – אלא שהצבא מחויב להבטיח כי במבחן התוצאה שערי כל התפקידים המתאימים יהיו פתוחים בפני נשים, שהרי "**מבחנו האמיתי של שוויון הוא בהגשמתו, הלכה למעשה, כנורמה חברתית תוצאתית**" (בג"ץ **אליס מילר**, בעמ' 117). דפוס הפעולה של שיבוץ נשים במכסות מדודות וביחידות ספורות תחת בחינה וביקורת – אינו מאיין כשלעצמו את הפגיעה בזכות לשוויון אלא רק מהווה שלב לקראת העמידה ביעד עצמו.

יחד עם זאת, לטעמי, בעת הנוכחית, יישום ראוי של מודל ההתנסויות עשוי לקיים את דרישות הדין. ההסבר לכך הוא שהמשיבים הוכיחו במידה משביעת רצון כי ישנן משוכות תכנוניות, מבצעיות ותקציביות, שאינן מאפשרות לשלב נשים בתפקידי לחימה באבחה אחת. במצב דברים זה, כאשר מן העבר האחד ניצבת חובת השוויון (וזכותן של העותרות ושל אחרות לשוויון), ומנגד ניצבים אינטרסים נוספים –

הרי שעקרון המפתח לאיזון בין אלה לאלה הוא עקרון המידתיות. כך, גם בבג"ץ אליס מילר, בית המשפט קבע כי שילוב נשים בתפקידים צבאיים במסגרת ניסויית עשויה להיות פתרון מידתי לנוכח אילוצים מערכתיים (שם, בעמ' 117-118; וכן המובאות בפסקה 75 לחוות דעתו של חברי). בראי דברים אלה, השתכנעתי כי נכון לעת הזו וביחס לתפקידים נושא העתירות – מודל ההתנסויות כשלעצמו מהווה פתרון מידתי, היות שהוא פוגע בזכויות העותרות ואחרות במידה שאינה עולה על הנדרש, תוך שהוא מקיים יחס הולם בין חובות הצבא לבין יתר השיקולים האמורים.

אם כן, מודל ההתנסויות כשלעצמו אינו מממש באופן מלא את חובת השוויון, אלא הוא "צעד בדרך" אליה. ההתנסות היא לעולם פתרון זמני – שנועד להכשיר את הקרקע למצב קבע שבו נשים ישולבו במסגרת התפקידים באופן שוויוני (למעט במקרים חריגים, שיימצא כי אין זה אפשרי לנוכח מהות התפקיד או אופיו).

15. אשר על כן, בהיבט העקרוני – על המשיבים לבצע את ההתנסויות באופן שלא יחטא לתכליתן – שהיא להוות צעד לקראת שילוב מלא של נשים בכל התפקידים המאפשרים זאת מבחינת מהותם ואופיים. לאור תכלית זו יש לבחון את ביצוע מודל ההתנסויות, כדי לקבוע האם הוא מהווה פתרון מידתי בכל זמן נתון. כך למשל, אילו היה נמצא כי ההתנסויות מבוצעות שלא במתכונת ההולמת את תכליתן – למשל כדי 'לצאת ידי חובה' – לא מן הנמנע כי המסקנה הייתה כי מודל ההתנסויות חדל להיות מידתי.

לפיכך, אינני סבורה כי מעת שהתקבלה ההחלטה על ביצוע ההתנסות במועד כלשהו ובמתכונת זו או אחרת – המחלוקת שנתרו בין הצדדים בהכרח נוגעות למישור היישומי בלבד. זאת משום שכאמור שאלת אופן ביצוע ההתנסות משליכה ברמה המהותית על השאלה האם ההתנסות היא אכן פתרון מידתי העומד באותה עת בדרישות הדין לאור מכלול נסיבות העניין. על כן, המשיבים נדרשים ליישם את המודל הניסויי שהוצע על ידיהם בהתאם לאמות מידה שיבטיחו זאת.

16. כך, למשל, ככלל אין לקבל מצב שבו התנסות אחת שלא הניבה פרי תביא לסגירת שעריו של תפקיד או יחידה בפני נשים. כישלון של התנסות בודדת אינו יכול בדרך כלל לשמש כהוכחה מכרעת בנוגע לאי-כושן של נשים לשמש בתפקיד באופן קטגורי. על המשיבים לתת את הדעת לכך שעם ההתקדמות מהתנסות אחת לאחרת, ועם פתיחת יחידות רבות יותר בפני נשים, שיעורי ההצלחה בהן עשויים לעלות. לא מן הנמנע כי עם צבירת הניסיון והפקת הלקחים – תהליכי השילוב יתבצעו בצורה מוצלחת יותר. הדעת נותנת גם כי עם התרחבות היקף הגיוס של נשים לתפקידי לחימה – שורות המבקשות להתגייס לתפקידי לוחמה ילכו ויעלו, ועמן גם תימצא התאמה הולכת וגוברת לתפקידים.

כך גם מלמד הניסיון. המועמדות לשירות ביטחון אינן מודעות תמיד לאפשרויות הפתוחות בפניהן – וככל שאפשרות זו תהיה נפוצה ומוכרת יותר, כך גם יגדל טווח השאיפות של המועמדות לשירות ביטחון. בנוסף כאשר מועמדות לשירות ביטחון משתתפות כיום בימי המיון הייעודיים – ספק אם הן ממצות את הפוטנציאל שלהן בהשוואה לגברים אשר מתכוננים פיזית ומנטאלית במשך שנים לאותם המיונים. מקובלים עלי בהקשר זה דבריו של חברי כי משמדובר בשינוי חברתי-תרבותי, הרי שלמשך הזמן עשויה להיות השלכה מכרעת בהיבט החינוכי והתדמיתי (פסקה 81 לחוות דעתו). יש להימנע אפוא ממצב שבו הפערים הקיימים ינציחו את עצמם. כדברי השופט דורנר – החשש בסגירת מקצוע בפני נשים הוא מפני "מעגל קסמים" שבו מדיניות ההפליה מאששת סטריאוטיפים נגד נשים – והתדמית הנמוכה שנובעת מכך מהווה בסיס להמשך ההפליה (ראו פסקה 6 לעיל).

אמת, הצבא אינו מחויב לשוב ולקיים התנסויות עד כלות הימים. מקום שבו נמצא, לאחר שהצבא ערך בחינה מקיפה ומקצועית, כי קיימות מגבלות הטבועות בתפקיד מסוים מחמת מהותו או אופיו שאינן מאפשרות את שילובן של נשים בו – הוא רשאי להגדיר את התפקיד הזה כתפקיד שיהיה חסום בפני נשים, בהתאם להוראות סעיף 16 לחוק שיווי זכויות האישה וסעיף 16א לחוק שירות ביטחון. המדובר בהחלטה מקצועית המצויה בגדר שיקול דעתן הרחב של רשויות הצבא; אף שהיא כפופה כמובן, ככל החלטה מינהלית, לביקורת שיפוטית – ועליה להתקבל בכפוף לכללי המשפט המינהלי.

בהקשר זה, יוער במאמר מוסגר, כי על מנת להבטיח כי החלטות שלפיהן נשים אינן יכולות להתמייין ולהשתבץ לתפקיד מסוים יעמדו באמות המידה של תקינות מינהלית – מוטב כי הן יתקבלו בהליך סדור, על פי קריטריונים אחידים, שייקבעו מראש על ידי הצבא.

17. על כך יש להוסיף כי בדומה להפעלה של כל סמכות על פי המשפט המינהלי, גם את קיום ההתנסויות יש חובה לבצע במהירות הראויה בתוך לוח זמנים סביר, בהתאם למכלול השיקולים העומדים על הפרק (ראו, מיני רבים: בג"ץ 5931/04 מזורסקי נ' מדינת ישראל, משרד החינוך, פ"ד נט(3) 769, 782 (2004); בג"ץ 4630/17 ADAM GUBARA TAGAL נ' שר הפנים, פסקה 16 (25.4.2021)). מטבע הדברים, הזמן הסביר לפתיחת התנסויות משתנה בהתאם לנסיבות ובכלל זה אם מדובר בימי שגרה או בשעת חירום. זאת שכן "המהירות הראויה אינה מיתרגמת בהכרח, ובכל מקרה, ללוח זמנים נוקשה, שאינו מושפע מן ההתפתחויות בשטח" (בג"ץ 7198/93 מישראל בע"מ נ' שר התעשייה והמסחר, פ"ד מח(2) 844, 854 (1994)). יחד עם זאת, החלטה על פתיחת התנסות עשויה להתרוקן מתוכן אם היא נדחית שוב ושוב לתקופות ממושכות לנוכח אילוצים שונים שלא מן הנמנע שימשיכו להתקיים. מצב כזה אינו מתקבל על הדעת.

אם כן, החובה להפעיל סמכות במהירות הראויה משמעה כי על הצבא לפעול לפתיחת ההתנסויות ביעילות, בנמרצות ובשקיפה ראויה. זאת, היות שהשימוש בהתנסויות הוא פתרון ביניים שנועד להתאים את חובת השוויון המוטלת על הצבא למציאות השוררת כיום בשטח ולצרכי הצבא, בהתחשב בין היתר באילוצים תכנוניים. על כן, הגם שאילוצים מסוימים עשויים להביא לעיכוב ביישום ההתנסויות, לא ניתן לקבל טענות הנשענות על אילוצים כאלה ואחרים לצורך דחיית ההתנסויות פעם אחר פעם, באופן המרוקן למעשה מתוכן את היותן שלב בדרך למימוש חובת השוויון. הדברים אמורים גם בשים לב לכך שהתיקונים לחוק שהגדירו את חובת השוויון של צה"ל נחקקו כבר לפני כחצי יובל.

18. מצוידים בתובנות אלה במישור העקרוני, נשוב לענייננו – ובפרט אל השאלה מהו אופן המימוש הראוי של חובת השוויון בעת הזו, לנוכח הצו על-תנאי שניתן בעתירות דנן (אשר אף הצבא אינו חולק על חובתו לפעול בהתאם לאמור בו). כאמור, אף שהסעדים שהתבקשו בעתירות עסקו בפתיחת אותם התפקידים לאלתר ובקביעות – נוסח הצו הוגבל לפתיחת התנסויות. בכך, הצו על-תנאי כוון ליעדי ביניים – אופרטיביים, בני-השגה ומדידים, כאלה המביאים בחשבון את אילוצי הצבא, ועל כן הם גם בעלי היתכנות מעשית בטווח הזמן הקרוב.

בהתאם לכך, אינני סבורה כי בבחינת השאלה האם ניתן מענה לצו על-תנאי, הצבא רשאי להיתלות בצורך לקיים תהליך מתון והדרגתי ובאילוצים השונים הנמצאים בבסיסו, כדי להקל או לרכך את הדרישה המוטלת עליו. הצו על-תנאי נוסח מבראשית בצמצום כסעד הדרגתי במתכונת מעשית הנמצאת בהישג יד – מתוך הכרה בהכרח לקיים תהליך הדרגתי, ובכך שקיום מלא של חובת השוויון המוטלת על הצבא אינו יכול להיות מידי ואינו נמצא "מעבר לפינה".

19. הרושם שהתקבל מליווי העתירות בשנים האחרונות הוא כי הצבא שואף לעמוד בחובותיו על פי דין. ההתנסויות ביחידות השונות נפתחות מעת לעת, ואף מתגלות בהן הצלחות מרשימות. הפקת הלקחים נעשית בצורה רצינית. לאחר מתן הצו על-תנאי בעתירות – הרמטכ"ל הניע את התהליך לפתיחת ההתנסויות ביחידות שונות בהתאם לאמור בו. ברם, אינני סבורה כי הפעולות שננקטו נתנו מענה מלא לשלושת ראשי הצו על-תנאי שניתן בעתירות.

אשר למערך השריון המתמרן – ההתנסות שנקבעה בתחילה לסוף שנת 2024 נדחתה פעמיים – והיא קבועה כעת לנובמבר 2026. זאת, בשל אילוצים כאלה ואחרים אשר לעמדת המשיבים לא איפשרו להפנות את המשאבים הנדרשים לביצוע ההתנסות. ספק אם התנהלות זו עומדת בדרישה לקיים את ההתנסויות במהירות הראויה, ומכל מקום האמור בראש זה של הצו לא קוים. בהקשר זה, אני מצטרפת לדברי חברתי כי היבט חשוב בצו על-תנאי שניתן התייחס לעיתוי פתיחת ההתנסויות – "כבר עתה ומבלי להמתין להשלמת ההתנסויות ביחידות 669 ויהל"ם".

אשר למחלקות הניוד או המרגמות בחטיבות החי"ר המתמרנות – לאחר התנסות אחת שלא צלחה לשילוב נשים במקצוע חי"ר ניוד, הרמטכ"ל הנחה על פתיחת התנסות נוספת בשנת 2026 – אשר לא נמסר לנו בשלב זה מידע נוסף לגביה. פתיחת ההתנסות במחלקת חי"ר ניוד אמנם מילאה אחר ההוראה לשלב נשים במסגרת התנסות במקצועות החי"ר ניוד – אך כפי שהובהר לעיל, יש לזכור כי אין די בדרך כלל בהתנסות אחת שלא צלחה לצורך הסקת מסקנות סופיות. על כן אני סבורה כי בשלב זה על הצבא להמשיך ולהתמיד בתהליך האמור.

אשר ליחידות המיוחדות והמובחרות המקיימות הליכי מיון (שאינן יחידת יהל"ם ויחידת 669) – הרי שעד כה נעשה ניסיון לשילוב נשים ביחידות אלה במסגרת המיונים לסיירת מטכ"ל, כאשר יתר היחידות המיוחדות והמובחרות המקיימות הליכי מיון נותרו סגורות בפני נשים. זאת, כאשר המשיבים אינם טוענים כי הטעם לכך הוא שמהותם ואופיים של תפקידי הלחימה ביחידות אלה אינם מאפשרים לנשים לשרת בהם (למעט מספר תפקידים בודדים). פתיחת ההתנסות בסיירת מטכ"ל אמנם נתנה מענה מסוים לראש זה של הצו על-תנאי; אך אין בכך היתר לקפוא על השמרים – ועל הצבא להמשיך ולפעול על פי הוראות הצו על-תנאי, ולשלב נשים בכל אותן יחידות מובחרות ומיוחדות המקיימות הליכי מיון שלא הוחלט לגביהן כי בשל מהות התפקיד ואופיו אין היתכנות לשילוב של נשים בהן.

20. הנה כי כן, הגם שהצו על-תנאי לא סימן "קו סיום" אידיאלי עתידי אלא הגדיר את צעדי הביניים האופרטיביים שעל המשיבים לבצע כעת בטווח הזמן הקרוב – דומה כי המשיבים לא קיימו באופן מלא את האמור בו, למצער בכל הנוגע לפתיחת ההתנסות בשריון המתמרן. משום כך לא ניתן לומר כי ניתן מענה לצו על-תנאי – באופן המצדיק לקבוע כי העתירות התייתרו.

הסעד הראוי בעתירות דנן

21. בית המשפט ליווה את העתירות דנן במשך כמעט שש שנים. במרוצת הזמן, גישת הצבא ופעולותיו בשטח קירבו עד-מאוד את עמדות הצדדים זו לזו. לאחר כל זאת, הגענו עד הלום. המציאות הלכה למעשה עוד רחוקה מקיום חובת השוויון הקבועה בדין; היא אף אינה עולה במלואה בקנה אחד כאמור עם המסגרת האופרטיבית ששורטטה בצו על-תנאי. עם זאת, מצאתי כי בשלב זה התרומה של מעורבות בית המשפט בליווי הסוגיה נושא העתירות היא מוגבלת, וכי אין להותירן תלויות ועומדות.

כמוני, גם חברי סבור כי התהליך טרם בא על סיומו, וכי לכל הפחות ביחס לראש שנוגע לשריון המתמרן – יש קושי עם התנהלות הצבא מבחינת עמידה בהוראות הצו על-תנאי. אלא שלשיטתו, לנוכח המחויבות העקרונית של הצבא למילוי חובת השוויון ולפתיחת ההתנסויות – העתירות מיצו את עצמן, באופן המצדיק להורות על דחייתן.

לגישתי, הגם שיש חשיבות רבה לכך שהצבא מחויב למילוי חובותיו ופועל על מנת לממשן – בכך לא סגי. משעה שהצבא אינו עומד בהוראות הדין (גם במונחי הצו על-תנאי, ובוודאי שבהוראות החוק כלשונו) – בית המשפט אינו רשאי למשוך את ידיו ולהימנע מליתן הנחיה בעלת תוקף משפטי. לנוכח חלוף הזמן ממתן הצו על-תנאי, הסתפקות במחויבות וברצון הטוב מצד המשיבים – עשויה לאפשר שחיקה בלתי רצויה של חובות הצבא ותוצאה שאינה עומדת בקנה אחד עם המצב המשפטי במספר היבטים.

22. **ראשית, בהיבט המהותי** – כאמור, בצדה של חובת השוויון, ניצבת זכותן של העותרות לשוויון הזדמנויות בשיבוץ ובמיון לתפקידים בצה"ל. כלל ידוע הוא כי במקום שבו יש זכות – יש סעד (ubi jus ibi remedium); ובנוסף ההופכי – במקום שבו אין סעד – אין גם זכות (בג"ץ 5658/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת, פסקה 60 לחוות דעתו של השופט י' עמית) (1.1.2024); יצחק זמיר הסמכות המינהלית 2883-2884 (כרך ד, 2017)). ברוח זו נקבע בפסיקה כי "**הסעד שבית-משפט זה מושיט לעותר שהאינטרס שלו נפגע, הוא המוליד את הזכות [...]**" (בג"ץ 840/79 מרכז הקבלנים והבונים נ' ממשלת ישראל, פ"ד לד(3) 729, 745 (1980)). בענייננו: שלילת זכותן של העותרות (ומועמדות אחרות לשירות ביטחון) לסעד בגין הפגיעה בזכויותיהן – עשויה למעשה לרוקן זכויות אלה מתוכן. דברים אלה מתחדדים היות שמדובר גם, וקודם כל, בפגיעה בזכויות יסוד בעלות מעמד חוקתי.

23. **שנית, בהיבט הפרוצדוראלי** – על פי רוב, כאשר מגיעה לפתחו של בית המשפט עתירה – הוא נדרש לבחון האם קיימת עילת התערבות בהתנהלות הרשות ולפסוק בהתאם לכך. במקרים חריגים, בית המשפט יעדיף שלא לסיים את ההתדיינות באופן מידי בדרך של הכרעה – אלא שהוא ילווה את הצדדים, בתהליך מתמשך שבגדרו הרשות תעדכן בדרכי הטיפול שבהן היא נוקטת בעניין נושא העתירה. זאת על מנת לצמצם את גדר המחלוקת בין הצדדים, ומתוך מטרה להסדיר בהסכמה את נושא העתירה – לרוב, במקרים שבהם בית המשפט סבור כי מוטב לאתר ולקדם פתרונות ענייניים וכי הסוגיה תבוא על פתרונה שלא בדרך של ציווי שיפוטי (בג"ץ 8730/03 שירותי בריאות כללית נ' שר האוצר, פסקאות 47-42 (21.6.2012) (להלן: **עניין שירותי בריאות כללית**); דפנה ברק-ארז **משפט מינהלי - משפט מינהלי דינוני** 461-462 (כרך ד, 2017); אריאל בנדור "מגמות במשפט ציבורי בישראל: בין משפט לשפיטה" **משפט וממשל** יד 377, 379-389 (2012)).

כאמור, במקרה דנן התנהל הדיון בעתירה עד כה בדרך זו של "הליך מתגלגל" – וזאת היות שנמצא עוד בשלביהן המוקדמים של העתירות כי הצבא מכיר בחובת השוויון המוטלת עליו ופועל כדי לממשה. התרחיש הטיפוסי ב"עתירות ליווי" הוא כי לאחר פרק זמן שבו הרשות מקדמת את הסוגיה נושא העתירה – הטיפול בה מסתיים בהסכמה משהעותרים קיבלו את מבוקשם במלואו; או שהסעדים המבוקשים בעתירה מתייתרים. יחד עם זאת, ככל שהצדדים אינם מגיעים לכדי הסכמה מלאה, ועדיין יש משמעות

מעשית למתן הסעד המבוקש בעתירה, גם עתירה מסוג זה חוזרת לפסי ההכרעה – וסופה להסתיים בסעד סופי אשר יינתן בהתאם לשורת הדין (עניין **שירותי בריאות כללית**, בפסקה 47).

במקרה דנן, הגם שבית המשפט ייחל לפתרון המחלוקת דנן בהסכמה כאשר הילך בדרך של ליווי העתירות, ולמרות שהמשיבים עשו כאמור כבדת דרך משמעותית וראויה – המצב הנוכחי שבו המשיבים אינם עומדים עדיין בחובותיהם במלואן והעותרות עומדות על עתירותיהן, אינו מאפשר לפסוק לפני משורת הדין.

24. **שלישית, בהיבט ההצהרתי-חינוכי** – קבלת העתירות אינה מוגבלת רק לצד האופרטיבי שבה, אלא שהיא גם נושאת תכלית ציבורית-הצהרתית. היא מכוונת לעותרות – אשר תנוח דעתן כי קולן נשמע; היא משמשת כסימן למועמדות הבאות לשירות ביטחון – אשר מובטח להן כי הן יימדדו אך ורק על פי כישוריהן; והיא נחזית לעיני הציבור כולו – אשר יידע כי עקרון השוויון אינו פוסח גם על שורות הצבא והתפקידים בו, וכי החובות החקיקות החלות על הצבא נאכפות כהלכה. היא מכוונת גם לנהגת טנק המרכבה, לנווטת הקרב, למפקדת הגדוד וללוחמת ההגנה האווירית – אשר פועלן ראוי להוקרה. הואיל ומדובר בסוגיה שהיא חלק משינוי שורשיו אינם רק במשפט ובצבא, אלא גם בתפיסות חברתיות ותרבותיות – הרי שההיבט הדקלרטיבי מקבל חשיבות יתרה.

25. במישור האופרטיבי, מסקנתי היא אפוא כי יש לעשות את הצו על-תנאי שניתן לצו מוחלט. כאמור, הצו על-תנאי שניתן בעתירות מסמן "צעד ראשון" – כאשר הדרך לכיצוע ראוי של ההתנסויות נושא הצו היא ארוכה – ומחייבת להמשיך ולקיימן באופן שיעלה בקנה אחד עם תכליתן. בראי זאת, מקובל גם עליי כי יש מקום להבחין בין ראשי הצו על-תנאי. ביחס לשניים מתוך שלושת ראשי הצו – ניתן מענה ראשוני לאמור בהם בדמות פתיחת ההתנסויות בחי"ר ניוד ובסיירת מטכ"ל. כאמור יש לראות בפעולות אלה 'סנונית ראשונה', כאשר הצבא מחויב בהיבט הזה להמשיך ולהתמיד בכך בהתאם לאמות המידה שפורטו לעיל. מכל מקום, ביחס לשני ראשים אלה, נחה דעתי – ולא בלי התלבטות – כי צה"ל מממש נכון לעת הזו את חובותיו. פני הדברים הם שונים ככל שמדובר בראש שעניינו בפתיחת ההתנסות בשריון המתמרן – אשר כאמור לגביו אין מחלוקת כי הצבא אינו עומד בחובותיו.

אשר על כן, אני מוצאת לצרף את עמדתי לעמדת חברתי, ולקבוע במישור התוצאה כי יש להוציא לפנינו צו מוחלט המורה על שילוב נשים בהתנסות במערך השריון המתמרן, עד למחזור הגיוס של חודש נובמבר 2026, בהתאם להתחייבות המשיבים. אני מצטרפת לעמדת חבריי אף בעניין הוצאת המשפט.

רות רונן
שופטת

לפיכך הוחלט במישור העקרוני פה אחד, לפי האמור בחוות הדעת של המשנה לנשיא, נ' סולברג.

במישור האופרטיבי, הוחלט על מתן צו מוחלט לתחילת ההתנסות בשריון המתמרן בחודש נובמבר, כאמור בחוות הדעת של השופטת ד' ברק-ארז, שאליה הצטרפה השופטת ר' רונן, נגד דעתו החולקת של המשנה לנשיא.

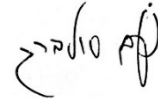
ניתן היום, כ"ו ניסן תשפ"ו (13 אפריל 2026).

רות רונן
שופטת

דפנה ברק-ארז
שופטת

נעם סולברג
משנה לנשיא